

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

**Підвищення рівня управлінської компетентності
керівників закладів освіти як один із чинників
поліпшення якості освіти**

**ЧЕРКАСИ
2011**

Підвищення рівня управлінської компетентності керівників закладів освіти як один із чинників поліпшення якості освіти (збірник матеріалів з теоретичними та практичними результатами досліджень). – Черкаси: ЧОПОПП, 2011. - с. 93

Укладачі : **Лісова Н.І.**, кандидат педагогічних наук, заступник директора ЧОПОПП з питань моніторингу якості освіти та незалежного оцінювання;
Гладка Н.М., завідувач лабораторії розвитку освіти та педагогічних інновацій ЧОПОПП.

Рецензенти: **Чепурна Н.М.**, кандидат педагогічних наук, доцент, директор ЧОПОПП;
Богославець Г.І., старший викладач кафедри освітнього менеджменту та педагогічних інновацій ЧОПОПП;
Скорик Т.А., директор спеціалізованої ЗОШ I-III ступенів № 28 Черкаської міської ради

Збірник містить матеріали з досвіду співдіяльності відділів освіти та методичних служб області щодо розвитку управлінської компетентності керівників навчальних закладів та створення системи моніторингових досліджень як єдиної інформаційно-аналітичної основи управління якістю загальної середньої освіти.

Рекомендовано для працівників відділів освіти (управлінь) та методичних кабінетів (центрів), керівників закладів освіти.

Затверджено на засіданні Вченої ради інституту.
Протокол № 5 від 27.12.2010 року

ЗМІСТ

<i>Шарана І. Д.</i> Ефективність управління щодо реалізації принципу доступності загальної середньої освіти та забезпечення її високої якості як пріоритетних напрямів освітньої політики у регіоні.	4
<i>Чепурна Н. М.</i> Система підготовки педагогічних кадрів з методики оцінювання якості освіти, проведення моніторингових досліджень в області.	13
<i>Лісова Н.І.</i> Моніторингові дослідження – необхідна інформаційна база в управлінні якістю освіти.	19
<i>Гладка Н.М.</i> З досвіду роботи методичних служб щодо підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів області.	26
<i>Добровольська Л. Н.</i> Моніторингові дослідження в дошкільній та початковій школі.	31
<i>Скорик Т. А.</i> Система моніторингових досліджень як механізм управління якістю освіти.	37
<i>Замулко О.І., Парходько Г.Ю., Яворський М.В.</i> План розвитку школи – шлях підвищення ефективності навчального закладу.	42
<i>Руснак Т. Г.</i> Аналітико-інформаційна робота відділу освіти та міського методичного кабінету за результатами моніторингових досліджень	46
<i>Строкань Н. В.</i> Роль міського методичного кабінету у здійсненні науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу на основі моніторингових досліджень.	50
<i>Манзенко Л.О.</i> Роль районного (міського) методичного кабінету та керівників ЗНЗ у здійсненні науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу на основі моніторингових досліджень.	54
Додатки	
<i>Лісова Н.І., Бондаренко О.А.</i> Компетентнісний підхід до педагогічних вимірювань та управління якістю освіти (Програма спецкурсу очно-дистанційної форми для керівників загальноосвітніх навчальних закладів).	65
<i>Гладка Н.М.</i> Управлінська культура науково-методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів (Програма спецкурсу для використання у системі неперервного підвищення кваліфікації директорів загальноосвітніх навчальних закладів та їх заступників).	83
<i>Бондаренко О.А.</i> Тестові технології – інноваційний крок до оцінки якості навчальних досягнень учнів	86

І.Д. Шарапа,
начальник Головного управління освіти
і науки Черкаської облдержадміністрації

Ефективність управління щодо реалізації принципу доступності загальної середньої освіти та забезпечення її високої якості як пріоритетних напрямів освітньої політики у регіоні

Управління якістю загальної середньої освіти не може бути ефективним без систематичного об'єктивного оцінювання стану розвитку системи освіти, освітнього середовища та наукового аналізу цих результатів. Ефективність управління якістю ЗСО залежить від багатьох зовнішніх умов і необхідності здійснення певних заходів. Ці заходи, спрямовані на забезпечення можливості здійснення ефективного управління якістю загальної середньої освіти, ми умовно поділяємо на три групи – заходи, що стосуються структурних перетворень, законодавчого забезпечення та процесуальних змін.

Як зазначає Т. Лукіна (дослідниця управління якістю ЗСО в Україні), за результатами досліджень якості освіти дійшли висновку про можливість використання для оцінки ефективності (результативності) управління якістю ЗСО такого переліку показників і критеріїв:

Кадрові критерії:

- кваліфікаційний склад працівників органів управління якістю ЗСО (наявність спеціальної фахової підготовки, результати атестації);
- плинність управлінських кадрів;
- віковий склад працівників органів державного управління якістю ЗСО відповідного рівня.

Критерії створення умов діяльності:

- наявність єдиної інформаційної комп'ютерної бази даних про результати функціонування ЗСО та системи індикаторів якості ЗСО;
- наявність альтернативних планів розвитку регіональної системи ЗСО та державного управління її якістю.

Критерії спрямованості діяльності:

- наявність прогнозованих результатів системи ЗСО та відповідність управлінської діяльності цим перспективам;
- наявність перспективних цільових комплексних планів і програм розвитку ЗСО та системи державного управління її якістю з урахуванням потреб і особливостей регіону;
- ступінь фінансової забезпеченості системи ЗСО.

Критерії організації управлінської діяльності:

- гнучкість системи управління, оперативність реагування на зміни в системі ЗСО та оточуючому середовищі;
- доступність використання комп'ютерної мережі та інформаційної бази для вироблення управлінського рішення;
- ступінь та широта використання принципу системного підходу в управлінській діяльності, який передбачає розгляд системи ЗСО, її якості та управління цією якістю системними об'єктами. Зміни, що в них відбуваються, мають складний характер детермінації та потребують комплексного системного реагування;
- наявність експериментальних майданчиків з розробки й апробації різних моделей, механізмів управління якістю ЗСО на локальному, регіональному, національному рівнях;
- наявність механізму оцінки величини управлінського впливу на систему ЗСО відповідного рівня;
- ступінь використання незалежних моніторингових служб для вивчення стану ЗСО певного рівня та проблем державного управління якістю ЗСО з урахуванням місцевих особливостей;
- відповідність результатів самоконтролю і самоаналізу управлінської діяльності та зовнішньої оцінки результативності державного управління якістю ЗСО, що проводиться незалежними аналітичними центрами та моніторинговими службами.

Критерії впливу на освітнє середовище:

- сформованість та дієвість громадської складової в структурі державного управління якістю ЗСО;
- кількість заяв, звернень громадян, педагогів, директорів ЗНЗ та інших до органів державного управління з питань порушення законодавства України щодо забезпечення доступності та якості ЗСО;
- наявність програм і реальних результатів щодо створення соціальних умов для залучення педагогічних кадрів до системи ЗСО відповідного регіону;
- результати впровадження програм, спрямованих на зменшення кількості дітей і підлітків з асоціальною поведінкою;

- результати розвитку закладів позашкільної освіти (зростання кількості дітей і підлітків, які охоплені позашкільними закладами освіти, структура і спрямованість їх роботи тощо);
- зміни в показнику дитячої праці;
- кількість дітей і підлітків, які не навчаються і не працюють.

Критерії результативності системи ЗСО:

- результати навчальних досягнень учнів (випускників) за даними зовнішнього оцінювання;
- рівень матеріально-технічного забезпечення ЗНЗ;
- рівень і якість навчально-методичного забезпечення ЗСО;
- рівень кадрового забезпечення ЗСО (кваліфікація, розподіл за віком і статтю, плинність кадрів, кількість вакансій за предметами і в залежності від розташування ЗНЗ);
- доступність ЗСО (фінансова та фізична): % охоплення дітей і підлітків ЗСО, % відсіву зі шкіл, показники злочинності серед школярів;
- наступне навчання та працевлаштування випускників ЗНЗ (кількість у % тих, хто вступив до ВНЗ, ПТНЗ; кількість тих, хто почав працювати).

Проблеми якості і доступу до середньої освіти можуть розв'язуватися через раціоналізацію мережі середніх навчальних закладів. Ці питання мають багато організаційних, правових та фінансових аспектів. Усі ці проблеми не зможуть зрушитись з місця без перенесення акценту з окремого навчального закладу на організацію взаємозв'язків - між школами, між школою та громадою.

У Черкаській області широко використовуються такі шляхи взаємодії:

1. Підвищення кваліфікації вчителів. Обмін учителями серед шкіл, коли приїзд учителів більш високої кваліфікації зі школи, що має більші можливості, дозволяє іншим школам – віддаленим, менш забезпеченим ресурсами – здійснити належну якість викладання.

2. Створення профільних класів. Замала кількість учнів у сільських школах дуже часто робить неефективним створення тут профільних класів; ця актуальна проблема може мати вирішення, якщо для викладання окремих предметів (як обов'язкових, так і факультативних) учнів будуть довозити до школи, де сконцентровані відповідні кадри та ресурси.

3. Шкільний автобус. Зусилля шкіл, спрямовані на підвищення доступу до якісної освіти і профілізації навчання, дозволяють уникнути зайвих витрат завдяки спільним програмам шкільних автоперевезень. Це допоміжна форма, яка сама по собі не розв'язує проблем, але дає додаткові важелі щодо забезпечення доступу до освіти високої якості, бо вводить чинник мобільності учнів та вчителів.

4. Спільна інфраструктура. Наприклад, спільне використання спортивних майданчиків та бібліотек, комп'ютерів та іншого обладнання і споруд, що можуть знаходитись на території однієї («базової») школи, а використовуватись й учнями інших, віддалених шкіл.

5. Партнерство з громадою. У результаті запровадження міжшкільної співпраці партнерські відносини однієї школи з батьками і громадою стають надбанням усього освітнього округу. Школам, які успішно взаємодіють між

собою, більше довіряють батьки та місцева громада і їм легше залучати додаткові ресурси. Саме ці форми взаємодії дозволяють краще й ефективніше розподіляти й використовувати ресурси, створюють умови для рівного доступу до якісної освіти для якомога більшої кількості дітей. Вони і є основними складовими раціоналізації освітньої мережі. Без цих зв'язків (або якщо вони мають хаотичний характер) ресурси шкіл використовуватимуться неефективно, розпорошаться.

Кожному педагогічному колективу необхідно мати **концепцію розвитку школи**, оскільки вона стверджує необхідність якісного оновлення змісту освіти, забезпечення безперервного процесу становлення та розвитку гармонійної творчої особистості учня, підготовки державі й суспільству справжнього громадянина – патріота, вихованого на кращих традиціях української народної педагогіки, здатного стати компетентним спеціалістом.

Школа бере на себе **місію** створення нового освітнього середовища, де панує атмосфера педагогічної творчості вчителів – однодумців, учнів і батьків.

Нове освітнє середовище передбачає й новий зміст освіти, нові технології навчання і виховання, розвиток інтелектуальних здібностей дітей, щоб вивести кожного школяра на виховання культури творчого мислення.

Згідно з законом «Про освіту» ми маємо в освітній галузі області компетентно здійснити реалізацію принципу доступності до якісної освіти.

В основі принципу доступності закон тезауруса: доступним для людини є лише те, що відповідає її тезаурусу(від латинського *tesaurus* – «скарб»), тобто обсягу накопичених знань, умінь, способів мислення. Для того, щоб дана модель була зрозуміла і доступна тим, хто буде її впроваджувати, у навчальному закладі має бути розроблена і впроваджена дієва система освіти і самоосвіти педагогічних кадрів, як складова структури науково–методичної роботи. Основне завдання системи – формувати нове педагогічне мислення, в основі якого розуміння унікальності кожної дитячої особистості, принцип дитиноцентризму.

В останні роки поняттям «якість освіти», «забезпечення якості», «критерії якості», «контроль якості» надається все більшого значення, їх можна віднайти як у державних (відомчих) документах, так і в науковій літературі, але, в першу чергу, проблему якості освіти вирішують навчальні заклади. Чи є якісна середня освіта доступною для всіх громадян України? Так, вважають 75% вчителів, учнів, батьків – учасників моніторингового дослідження, яке проводилося лабораторією-центром моніторингу якості освіти ОПОПП у вересні-листопаді 2009 року. Але соціально-майнове розшарування суспільства та його морально-духовна криза названі ними головними перешкодами до здобуття якісної середньої освіти; 60% учнів вважають, що їхні навчальні заклади спроможні забезпечити високий рівень знань. Така ж кількість випускників звертається до послуг репетиторів, що свідчить про зростання вимог до якості освіти. Така інформація спонукає до більш якісної роботи з керівниками навчальних закладів, педагогічними працівниками, батьками.

З чого починати? Зі зміни підходів до розуміння якості освіти. Якість є не проблемою вибору, а необхідністю.

За визначенням науковців, поняття «якості освіти» розглядається як системна категорія, що відображає ступінь відповідності результатів освіти до поставленої мети. Якість освіти є результатом і основною характеристикою діяльності навчальних закладів, відділів, управлінь освіти. Визначається якість освіти за певними критеріями. Серед критеріїв якості освіти виділяють:

❖ **рівень навчальних досягнень випускників відповідно до державних стандартів.**

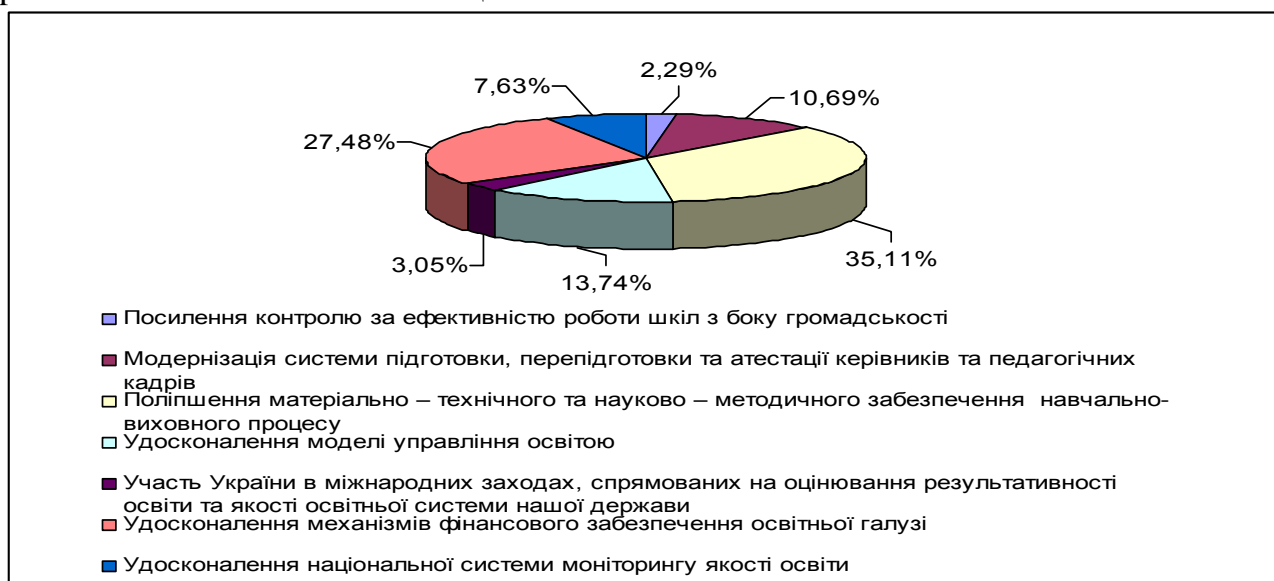
Проте інформація про навчальні досягнення учнів не відображає повною мірою якість освіти, тому робити висновок про якість навчання у закладі та якість роботи вчителя неправомірно. Навчальні досягнення учня є особистісним та індивідуальним прогресом (розвитком) учня в процесі навчання. А тому до найважливіших критеріїв необхідно віднести:

❖ **розвиток індивідуальних здібностей, творчого потенціалу учня (траєкторія особистісного розвитку);**

❖ **рівень сформованості ключових компетентностей, досягнутий випускниками (вимірювання часткового рівня при вступі до школи та випуску зі школи).** Зауважимо, що в нормативних документах і педагогічній науці сьогодні немає єдиного погляду на визначення (вимірювання) компетентностей учня;

❖ **якість умов функціонування навчального закладу: матеріальна база, навчальне і методичне забезпечення, рівень професійної компетентності вчителів тощо.**

Освітняни, які брали участь в опитуванні, організованому у вересні 2009 р., вважають, що головними чинниками покращення якості загальної середньої освіти є поліпшення матеріально-технічного, науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу та вдосконалення механізмів фінансового забезпечення освітньої галузі. Особливо гострою проблема фінансового забезпечення є в загальноосвітніх навчальних закладах, розташованих в сільській місцевості.

На нашу думку, сьогодні слід повернутися до тлумачення поняття «зрілості» як інтегральної характеристики результатів навчання, розвитку і

виховання (про це останнім часом все більше з'являється повідомлень у педагогічній пресі). Зрілість і якість освіти у широкому значенні – це якість життя. Навчання (учіння) в школі не є підготовкою до життя – це і є життя, до того ж життя надзвичайно напружене та відповідальне. Говорити про якість освіти і не говорити при цьому про якість шкільного життя, про життя загальне теж неправильно, бо освіта особистості відбувається не лише в школі, але і вдома, за його межами – в соціумі – спілкуванні з друзями, природою (освітній простір). Отже, якість освіти в широкому значенні означає якість життя у своїй країні (йдеться про успішність кожної людини). Таким чином, простежується взаємозалежність цілісного розвитку людини і якості освіти.

Взаємозв'язок структурних компонентів у системі освіти «мета – результат» свідчить про її відкритість і цілісність.

Цілісність, відкритість і системність – це ті найважливіші принципи життєздатності будь-якої освітньої системи (не випадково ми вживаємо це слово стосовно національної системи освіти України).

Отже, освіту слід розуміти як соціально-педагогічну систему, яка характеризується внутрішньою взаємодією власних структурних компонентів та зовнішньою взаємодією з оточенням (йдеться про взаємодію акмеологічних структурних одиниць з акмеологічним простором).

Нерозуміння сутності й ознак системи спричиняє в освіті багато помилок (упущень) та відсутність прогнозування результатів.

Діяльність педагога має закласти, з одного боку, основу для майбутньої успішної суспільної реалізації особистості, а з іншого – вести дитину протягом навчання і виховання у навчальному закладі як успішну, створюючи зовнішні і передбачаючи внутрішньоособистісні механізми успіху. Педагогічний успіх вимірюється повнотою реалізації цих завдань.

Повертаючись до проблеми якості освіти, найбільші протиріччя в освітян, громадськості викликають її критерії. Які з критеріїв є об'єктивними й абсолютними? Які з них відносні (опосередковані)? А які не можуть бути використані для визначення якості освіти? І що є критерієм якості освіти сьогодні? На думку деякого з освітян це:

- показник вступу до вищих навчальних закладів (цим сьогодні нікого не здивуєш);
- відсоток переможців (призерів) районних, обласних, всеукраїнських, міжнародних олімпіад, МАН, творчих конкурсів (це справа невеликої кількості обдарованих, талановитих, геніальних (їх до 5%);
- кількість комп'ютерів на одного учня у співвідношенні 1:2 (як у Японії!) чи забезпеченість умов для спорту (басейни, тренажерні, хореографічні зали) (певною мірою важливий показник);
- число заходів (як рахують у деяких районах) та число перемог у різних змаганнях (відповідь зрозуміла);
- результати зовнішнього незалежного оцінювання (я поділяю таку думку).

Упровадження зовнішнього незалежного оцінювання вважають найважливішою з реформ освітньої галузі і освітяни, і випускники загальноосвітніх навчальних закладів, і їхні батьки.

Зовнішнє незалежне оцінювання якості освіти на сьогодні поки що, на думку 84% громадян України, єдиний об'єктивний критерій і незаперечний фактор мотивації кожного випускника до життєвого успіху.

Отже, для забезпечення якості освіти кожен навчальний заклад має **розв'язати комплекс завдань, а саме:**

- моделювання (на основі аналізу суттєвих досягнень, проблем і прогнозу перспективних вимог) бажаного рівня якості, що фактично означає побудову моделі успішного, життєво компетентного випускника;
- забезпечення функціонування навчального закладу, що дозволить досягнути заданий рівень якості освіти;
- підвищення якості, що означає динамічну заміну вимог до результату освіти й випускника, перехід їх до нової якості;
- діагностування і моніторинг рівня якості освіти.

Моніторинг має працювати як система, як фактор успіху закладу, учителя, дитини, району (міста), області.

Змістом сучасного освітнього процесу має стати перехід від знанневої школи («знання задля знання») до школи життєтворчості (знання задля успіху), від школи знання до школи розуміння. «Чого не розумію, тим не володію», – справедливо зауважив Й. В. Гете.

Для визначення ефективності управління освітньою галуззю необхідно мати досить великий об'єм різної інформації про управління цією галуззю, оцінку якої потрібно здійснювати, виходячи зі стану задоволення потреб громадян і суспільства у державних послугах.

Відділи, управління освіти районних державних адміністрацій, міськвиконкомів, згідно положень про них, є структурними підрозділами відповідних територіальних органів влади. У межах своїх повноважень вони організовують виконання актів законодавства у сфері освіти та здійснюють контроль за їх реалізацією. Крім того, відділи та управління забезпечують розвиток освітніх систем на підпорядкованій території. Це викладено в завданнях відділів та управлінь.

Ефективність діяльності відділу певним чином є сумарним результатом окремих управлінських зусиль кожного працівника, його ролі та участі в реалізації управлінських рішень, які також потребують оцінювання.

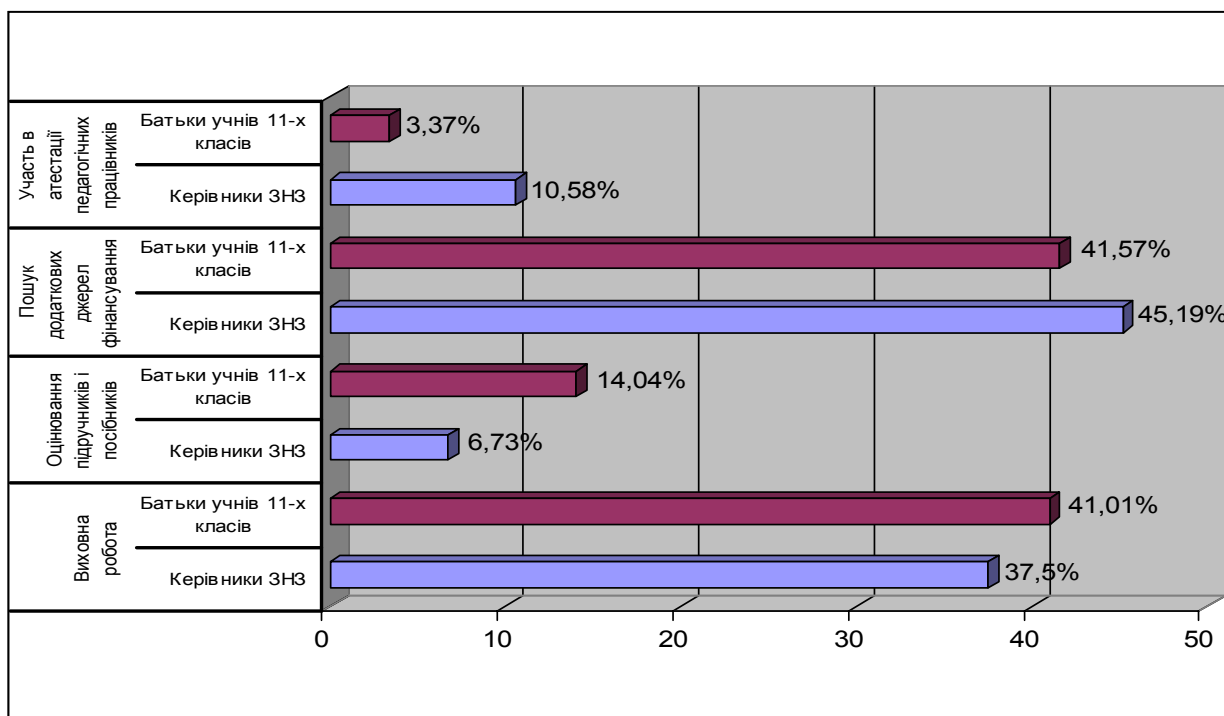
- *Перший критерій* ефективності – це відповідність напрямів, змісту і результатів управлінської діяльності відділу та його посадових осіб тим параметрам, які відображені в положенні про відділ освіти, управління та посадових обов'язках спеціалістів і керівників.
- *Другий критерій* – законність управлінських рішень і дій відділу освіти (оскільки будь-яке порушення законності зразу обумовлює неефективність державного управління, чим би воно не пояснювалося).
- *Третій критерій* – реальність управлінських рішень і дій.
- *Четвертий критерій* – відповідність змісту управлінських рішень запитам і потребам людей.

- *П'ятий критерій* – взаємозв'язок відділу освіти, його посадових осіб з трудовими колективами, громадянами та їхніми об'єднаннями.
- *Шостий критерій* – це міра забезпечення в управлінні престижу держави.
- *Сьомий критерій* – правдивість та доцільність управлінської інформації, яка видається відділом та його посадовцями. Цього вимагають інтереси суспільства та система державного управління загалом, адже тільки достовірна та об'єктивна інформація може бути використана для аналізу стану системи і прийняття адекватних управлінських рішень.
- *Восьмий критерій* – моральність впливу на соціум, на людей, з якими пов'язана діяльність по вирішенню спільних проблем.

Оцінку ефективності діяльності відділу освіти дають батьки, громадяни, педагогічні колективи, громадські об'єднання, інші державні та недержавні структури.

Для визначення ефективності управління освітою в місті, районі доцільно комплексно і системно використовувати всі перелічені критерії та параметри і в кінцевому результаті враховувати оцінки якомога ширшого кола суб'єктів оцінювання. Такий підхід підвищує об'єктивність оцінювання, яке, до того ж, має бути публічним і прозорим.

Якість освіти залежить від низки факторів. Насамперед – від якості педагогічної діяльності вчителя. В області є тисячі високоосвічених, кваліфікованих, захоплених своєю справою вчителів. Водночас рівень кваліфікації багатьох педагогів ще недостатньо високий. Якість же освіти учнів не може бути вищою від якості педагогічної діяльності вчителя, який їх навчає. Підвищення ефективності управління системою освіти. Нами розпочато

реалізацію принципу державно-громадського управління освітою.

Демократичний, державно-громадський характер освітнього менеджменту, розширення участі в усіх справах школи батьків і громадськості,

впровадження в процес управління інформаційних технологій – ось той шлях, яким ми маємо рухатися й далі. Який результат моніторингу з цього питання? Було встановлено, що всі категорії респондентів вважають за необхідне залучати громадськість до вирішення проблем загальноосвітніх навчальних закладів. Серед основних проблем керівники ЗНЗ і батьки учнів називають пошук додаткових джерел фінансування (45,19% і 41,57% відповідно) і здійснення виховної роботи (37,5% і 41,01% відповідно).

Отже, ще недостатньо усвідомили роль громадськості, участі її у прийнятті важливих рішень. Але ця інформація дає поштовх до поглибленої співпраці з батьками у вихованні дітей та учнівської молоді. Головним управлінням освіти і науки Черкаської облдержадміністрації зроблені конкретні кроки до децентралізації системи освіти: індивідуалізація навчання, запровадження профільного навчання; максимальне залучення громадськості до прийняття важливих освітянських рішень. При Головному управлінні освіти і науки працюють громадська колегія, громадські ради з різних питань освітянської галузі.

Як досягнення, так і проблеми в освіті – це поле спільної діяльності всіх керівників навчальних закладів, управлінь (відділів) освіти, методичних служб області, батьківської громадськості.

Література

1. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач – М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: НПО „МОДЭК”, 2004. – 752 с.
2. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: [монографія] / Т. О. Лукіна. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 292 с.
3. Оцінювання якості роботи школяра: Порадник. – Львів, 2001

Н.М. Чепурна,
кандидат педагогічних наук, доцент
директор Черкаського обласного
інституту післядипломної освіти
педагогічних працівників

Система підготовки педагогічних кадрів з методики оцінювання якості освіти, проведення моніторингових досліджень в області

Зміни, пов'язані з реформуванням національної освіти, потребою впровадження інноваційних технологій, зокрема оцінювання якості освіти, проведення моніторингових досліджень на різних управлінських рівнях, вимагають нових підходів щодо підготовки кадрів у системі підвищення кваліфікації.

Саме тому систему підвищення кваліфікації розглядаємо як своєрідний випереджувальний механізм, що адаптує регіональну систему освіти до нових вимог розвитку національної системи освіти, нових вимог соціально-економічного розвитку держави. У такому аспекті потребують уваги проблеми взаємодії на рівні вертикальних і горизонтальних зв'язків управління, співвіднесення системи освіти регіону та районних (міських) освітніх систем, що мають як спільне, так і відмінне у закономірностях свого розвитку, в якості надання освітніх послуг.

З цією метою нами вивчено **запити (труднощі) педагогічних працівників** щодо питань, які вимагають додаткового поглибленого опрацювання, а саме:

- системний підхід до здійснення моніторингу якості освіти;
- види та методи проведення моніторингових досліджень;
- визначення критеріїв та показників розвитку якості освіти;
- методика проведення моніторингу рівня компетентності педагогічних працівників;
- створення системи тестового оцінювання навчальних досягнень учнів;
- загальнотеоретична та практична підготовка вчителів до педагогічного оцінювання;
- підготовка випускників навчальних закладів до зовнішнього оцінювання та інші.

Результати діагностики стали основою у створенні системи підготовки педагогічних працівників до впровадження технології оцінювання якості освіти і проведення моніторингових досліджень. Першим кроком у реалізації цієї системи стало визначення концептуальних ідей, обґрунтування моделі та визначення завдань щодо впровадження зовнішнього незалежного оцінювання і моніторингу якості освіти в області, які подано у збірнику «Зовнішнє незалежне оцінювання і моніторинг якості освіти» і направлено в усі методичні кабінети відділів освіти.

Реалізацію завдань моделі здійснюємо шляхом комплексного програмно-цільового проекту «Основні напрями моніторингових досліджень у системі загальної середньої освіти Черкаської області на 2007-2010 рр.».

На його виконання розроблено програму модульного лекційно-практичного курсу «Науково-методичний і психологічний супровід моніторингу якості освіти», мета якого:

- осмислення пріоритетного напрямку в освіті – якості освіти, управління якістю освіти;
- усвідомлення ролі науково-методичного та психологічного супроводу в упровадженні моніторингу якості освіти;
- формування вміння компетентно здійснювати моніторинг якості освіти на різних рівнях – індивідуальному, локальному, районному/міському, регіональному.

Зміст кожного модуля складають лекції, практичні заняття (семінари, тематичні дискусії, круглі столи, тренінги тощо), питання для самостійного опрацювання, творчі завдання, питання для самостійного контролю знань.

За програмою курсу в інституті було проведено навчання завідувачів РМК/ММК, на базі Чорнобаївської гімназії – заступників директорів загальноосвітніх навчальних закладів та керівників опорних шкіл області. Обмін досвідом, співпраця педагогів навчальних закладів, методистів методкабінетів та працівників інституту післядипломної освіти сприяли розширенню мережі опорних шкіл з питань упровадження моніторингових досліджень, поглибленню знань з методики оцінювання, використання тестових технологій. Якщо у 2007 році таких закладів було 9, то у 2010 – 80.

На сьогодні системи моніторингових досліджень ефективно функціонують у навчальних закладах із різних напрямків, зокрема :

- **моніторинг якості навчальних досягнень учнів** (Перша міська гімназія м. Черкаси, Черкаська гімназія № 31, Фізико-математичний ліцей, Черкаський колегіум «Берегиня», Черкаська спеціалізована школа I-III ступенів № 28, Жашківська СШ № 1 з поглибленим вивченням окремих предметів, Гельмязівська загальноосвітня школа I-III ступенів Золотоніської райдержадміністрації, Золотоніська загальноосвітня школа I-III ступенів № 5, Кам'янський еколого-економічний ліцей, Канівська гімназія імені І. Франка, Литвинецька загальноосвітня школа I-III ступенів Канівської райдержадміністрації, Катеринопільський ліцей, Корсунь-Шевченківський ліцей, Молодецька загальноосвітня школа I-III ступенів Маньківської райдержадміністрації, Оксанинська загальноосвітня школа I-III ступенів Уманської райдержадміністрації, Уманська загальноосвітня школа I-III ступенів № 14, Смілянська загальноосвітня школа I-III ступенів № 7, Будищенська загальноосвітня школа I-III ступенів Черкаської райдержадміністрації, Чигиринський навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад-спеціалізована школа I-III ступенів № 2», Чернобаївська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1 та ін.);
- **моніторинг організації профільного навчання** (Шевченківська СШ-інтернат I-III ступенів з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу Звенигородської райдержадміністрації, Золотоніська загальноосвітня школа I-III ступенів № 3, Смілянський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I ступеня – гімназія ім. В. Т. Сенатора», Голов'ятинська загальноосвітня школа I-III ступенів Смілянської райдержадміністрації, Черкаська спеціалізована школа I – III ступенів № 13;
- **моніторингові дослідження з проблеми використання здоров'язберігаючих технологій** (Городищенська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1 Городищенської райдержадміністрації, Драбівський НВК «ЗОШ I-III ст. ім. С. В. Васильченка – гімназія» Драбівської райдержадміністрації, Жашківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 3 ім. І. М. Ляшенка Жашківської райдержадміністрації, Бузівська загальноосвітня школа I-III ступенів Жашківської райдержадміністрації, Драбівецький навчально-виховний комплекс «ДНЗ загальноосвітня школа I-III ступенів» Золотоніської райдержадміністрації, Золотоніська СШ № 1 з поглибленим вивченням економіки та права, Золотоніська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ступенів, Маньківський НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів – гімназія» Маньківської райдержадміністрації, Смілянська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1, Смілянська загальноосвітня школа I-III ступенів № 10, Шполянський НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 3 – гімназія» та ін.);

- **моніторингові дослідження організації методичної роботи та роботи з кадрами** (Соколівська загальноосвітня школа I-III ступенів Жашківської райдержадміністрації, Золотоніська спеціалізована школа № 2 інформаційних технологій, Драбівський НВК «ДНЗ – загальноосвітня школа I-III ступенів» Корсунь-Шевченківської райдержадміністрації, Буцька загальноосвітня школа I-III ступенів Маньківської райдержадміністрації, Монастирищенська спеціалізована школа I-III ступенів № 5, Білозірська загальноосвітня школа I-III ступенів Черкаської райдержадміністрації, Черкаська спеціалізована школа I-III ступенів № 3, Чорнобаївська гімназія та ін.);
- **моніторинг стану виховної роботи** (Городищенська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1, Жашківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 3 ім. І. М. Ляшенка, Шевченківська спеціалізована школа-інтернат I-III ступенів з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу Звенигородської райдержадміністрації, Золотоніська загальноосвітня школа I-III ступенів № 6, Смілянська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4, Голов'ятинська загальноосвітня школа I-III ст. Смілянської райдержадміністрації та ін.).

З метою удосконалення теоретичної компетентності керівників навчальних закладів, спеціалістів відділів освіти з питань педагогічних вимірювань і управління якістю освіти, формування навичок конструювання системи моніторингових досліджень та системи підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання розроблено та впроваджується із жовтня 2008 року **спецкурс очно-дистанційної форми «Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю освіти»**. Навчанням за програмою спецкурсу охоплено більш як **500** заступників директорів загальноосвітніх навчальних закладів Катеринопільського, Звенигородського, Кам'янського, Маньківського, Монастирищенського, Драбівського, Золотоніського, Канівського, Черкаського, Тальнівського, Лисянського, Смілянського районів, м. Черкаси, м. Ватутіне, м. Золотоноші, м. Канева. Актуальність та необхідність поглиблення знань з проблеми спецкурсу підтверджується результатами проведення методичних тижнів, виїздами з метою надання методичної допомоги, організації консультацій тощо, і спонукає до продовження у 2010-2011 н. р. підготовки педагогічних працівників за названими програмами.

У системі курсової підготовки здійснюється навчання педагогічних працівників за програмами навчального модуля **«Тестування як психолого-педагогічний засіб оцінювання якості навчальних досягнень учнів»**. Під час навчального процесу активно проводиться моніторинг рівня засвоєння матеріалу з використанням **електронної програми «Знайка»**, яка допомагає віднайти прогалини у знаннях і ліквідувати їх на етапі закріплення знань, а також додатково набути навичок використання ІКТ з метою проведення моніторингових досліджень.

Значна увага приділяється підготовці освітян до участі у зовнішньому незалежному оцінюванні та Всеукраїнських і міжнародних моніторингових

дослідженнях за програмами **TIMSS, PIRLS**. Так у 2009-2010 навчальному році проведено **лекційно-практичні заняття** на курсах, якими охоплено **800** осіб, що слугувало якісній підготовці освітян як до участі у зовнішньому незалежному оцінюванні та моніторингових дослідженнях, так і до впровадження тестової технології у практичну діяльність. Організація **семінарських занять** дала можливість успішно виконати завдання щодо якості проведення зовнішнього незалежного оцінювання 2009 року, інформаційного та методичного забезпечення пунктів тестування, організаційно-методичної роботи щодо підготовки учасників цього процесу. Здійснено підготовку персоналу, який обслуговував процедуру проведення зовнішнього оцінювання та моніторингових досліджень, апробацію тестових завдань та перевірку завдань відкритої частини. Тому вважаємо за необхідне продовжити поглиблювати знання з основ педагогічної діагностики та тестової технології. Вчаться постійно і методисти інституту з означених питань. Тільки протягом 2009-2010 н. р. працівники інституту взяли участь у таких **міжрегіональних заходах**:

- семінарі-нараді відповідальних за організацію та проведення зовнішнього незалежного оцінювання з проблеми підвищення ефективності науково-методичного та організаційного супроводу зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингових досліджень на базі Київського інституту післядипломної освіти;
- семінарі-нараді відповідальних за організацію та проведення зовнішнього незалежного оцінювання з проблем ЗНО та моніторингових досліджень на базі центру моніторингу столичної освіти (м. Київ);
- науково-практичному семінарі з проблеми інтеграції сучасних технологій оцінювання в освітній простір регіону, який відбувся в Новоархангельську Кіровоградської області.

Загалом тільки за минулий навчальний рік проведено більш як 20 обласних навчальних семінарів з питань підготовки педкадрів з методики оцінювання якості освіти, проведення моніторингових досліджень в області. За спеціальними програмами підготовлено фахівців, які залучалися до проведення Всеукраїнських моніторингових досліджень з **таких питань**:

- формування в учнів 5-х та 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів світоглядних і загальнокультурних уявлень про небесні тіла та Всесвіт в цілому;
- допрофільна і профільна підготовка;
- поширення інформаційних та інструктивних матеріалів із питань зовнішнього незалежного оцінювання і моніторингу якості освіти;
- ставлення молоді та інших категорій населення до реформ у галузі освіти;
- визначення рівня сформованості у випускників ЗНЗ навичок використання ІКТ у практичній діяльності;
- ставлення респондентів до переходу на 12-річний термін навчання.

Оскільки моніторингові дослідження будуть продовжуватись і в наступному навчальному році, необхідно вдосконалювати систему підготовки

до їх проведення та забезпечити участь освітян області в національних та міжнародних дослідженнях 2010-2012 років; розробити на основі результатів участі учнів у міжнародному моніторинговому дослідженні якості природничо-математичної освіти за програмою TIMSS (2007р.) методичні заходи, спрямовані на якісну підготовку учнів і вчителів до участі у міжнародних дослідженнях 2011 року.

Варто зазначити, що опитування освітян показало, що виникає ряд труднощів під час створення інструментарію моніторингових досліджень. Важливим кроком щодо ліквідації даної проблеми стало створення обласних творчих груп заступників директорів, які обрали важливе завдання: розробити інструментарій щодо проведення моніторингу якості освіти на трьох рівнях: ЗНЗ – РМК (ММК) – ОІПОПІ. Результатом діяльності творчих груп є випуск методичних рекомендацій, а саме: «Моніторинг навчальних досягнень учнів», «Моніторинг педагогічної діяльності», «Моніторинг стану роботи з формування здорового способу життя дітей та учнівської молоді», «Моніторингове дослідження стану організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах Черкаської області».

Також продовжено роботу постійно діючого консультпункту з питань зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти, який функціонує при лабораторії-центрі зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти та відділах освіти області.

На сьогодні здійснюємо підготовку вчителів, методистів до проведення дистанційного моніторингового дослідження щодо визначення рівня навчальних досягнень учнів 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів з української мови, математики та історії України.

Керуючись рішенням колегії «Про підсумки розвитку загальної середньої, дошкільної і позашкільної освіти у 2009/2010 н. р. та завдання на 2010/2011 н. р.», використовуючи аналітичні матеріали ЗНО-2010, моніторингових досліджень щодо подальшого розвитку освітнього процесу, управління якістю освіти, у новому 2010-2011 навчальному році **необхідно** продовжити роботу щодо становлення системи моніторингу якості освіти в області, вдосконалення підготовки освітян до моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти у національних та міжнародних дослідженнях 2010-2012 років (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2008 «Про затвердження комплексного плану заходів з розвитку освіти в Україні на період до 2011 року»).

Ставимо і перед собою завдання: вдосконалювати систему підвищення кваліфікації, враховуючи потреби вчителів, результати моніторингових досліджень, пріоритетні напрями освітньої політики через гнучкість і різноманітність програм, перегляд усталених педагогічних позицій, співтворчість викладачів і слухачів, спрямованість на вирішення багатоваріантних, оптимальних і оригінальних педагогічних завдань і прийняття конкретних рішень.

Література

1. Атестація освітньої установи // Управління освітою, 7-14 лютого. – 2001. – С. 10–11.
2. Островерхова Н. М., Даниленко Л. І. Ефективність управління загальноосвітньою школою. Соціально-педагогічний аспект / Н. М.Островерхова, Л. І. Даниленко– К. : Школяр, 1995.
3. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: [монографія] / Т. О. Лукіна. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 292 с.
4. Оцінювання якості роботи школяра. Порадник. – Львів, 2001

Н. І. Лісова,
кандидат педагогічних наук,
заступник директора ОПОПП з питань
моніторингу якості освіти та
незалежного оцінювання

Моніторингові дослідження – необхідна інформаційна база в управлінні якістю освіти

Управління якістю освіти передбачає наявність певної технології. Такою технологією сьогодні є освітній моніторинг. Тому зверну увагу на такі питання:

- У чому суть моніторингових досліджень? Їхня практична значимість як інформаційної бази в управлінні якістю освіти.
- Моніторинг і діагностика: що є спільного і відмінного?
- Управління, засноване на моніторингу: його характеристика.
- Вимірювання – найважливіша функція моніторингу. Що необхідно для того, щоб вимірювання було об'єктивним?
- Для чого необхідно створювати систему моніторингу якості освіти?

На ці питання певним чином дають відповідь державні документи про освіту, зокрема, у Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що модернізація управління освітою передбачає створення системи моніторингу ефективності управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях.

Важливість створення системи моніторингу освіти знайшла своє відображення і в Указах Президента України, де пропонується опрацювати і забезпечити реалізацію заходів щодо створення національної системи моніторингу якості освіти на основі критеріїв держав-членів Європейського Союзу та забезпечення участі загальноосвітніх навчальних закладів у міжнародних обстеженнях якості освіти.

Указом Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» (№ 926 від 30 вересня 2010 року) чітко визначено завдання: **забезпечити запровадження, починаючи з 2011 року, національної системи моніторингу рівня якості освіти та участь української сторони у відповідних міжнародних моніторингових дослідженнях.**

Моніторинг в освіті Т. Лукіна в науковому дослідженні «Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні» **визначає як спеціальну систему збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки й основних тенденцій її розвитку та розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі.** Вона наголошує, що у сфері управління якістю освіти моніторинг використовується порівняно недавно та формується як інформаційна база системи управління освітою. Для України моніторинг в освіті є новим явищем. В освітній практиці активно використовують діагностику, яка стала традиційною системою технологій, процедур, засобів, методик і методів отримання інформації про стан та розвиток педагогічних систем. Як самостійний напрям наукових досліджень вона виокремилась у II половині ХХ ст.

Українські вчені, зокрема О. Севрук і О. Юніна, пишуть, що моніторинг іде далі традиційної діагностики завдяки своїй регулярності, суворій направленості на вирішення завдань управління і високій технологічності. Відрізняється моніторинг і від контролю. Подаємо **основні порівняльні характеристики понять “моніторинг” і “контроль”**(таб.1)

Таблиця 1

Поняття/ Характеристики	Моніторинг	Контроль
Сутність	Це інформаційна система (збір, оброблення, збереження та використання інформації про стан керованого об'єкта), яка постійно поповнюється і вказує на безперервність спостереження	Це інформація про стан об'єкта, яку використовують для попередження негативних результатів. Він може мати як безперервний, так і дискретний характер
Завдання	Основне завдання – коригування та прогнозування розвитку об'єкта	Основне завдання – діагностика та надання інформації про стан об'єкта
Зміст	Це самостійна функція	Це самостійна функція

	управління, яка реалізує зворотний зв'язок, який включає контроль, оцінювання існуючого стану об'єкта та ухвалу на цій основі рішення	управління, яка забезпечує зворотний зв'язок, що передбачає перевірку та оцінку існуючого стану об'єкта з бажаним і ухвалу на цій основі рішення
Застосування	Застосовується при відстеженні розвитку об'єкта, що пов'язано з порушенням рівноваги та реєстрацією змін, які засвідчують появу нового рівноважного стану об'єкта	Застосовується при відстеженні об'єкта у рівноважному стані
Технологія	Включає розроблення апарату та технології вимірювання існуючого стану об'єкта. Передбачає створення еталону, який забезпечує реалізацію, перевірку та перегляд цілей управління	Має апарат і технологію вимірювання існуючого стану об'єкта. Передбачає наявність сталого еталону, який забезпечує реалізацію цілей управління. Цілі жорстко закріплені
Учасники	Проводиться із залученням підлеглих, що впливає на їхню рефлексивну сферу й викликає рефлексивний розвиток	Проводиться одноосібно керівником. Іноді залучаються підлеглі. Вплив на рефлексивну сферу підлеглих не передбачається

А це, у свою чергу, потребує використання моделей управління, моделей об'єктів управління і комп'ютерних технологій. Питання моделей управління якістю освіти, видів та напрямів моніторингу якості освіти із завідувачами РМК (ММК) опрацьовували за програмою спецкурсу, проте навчання щодо застосування комп'ютерних технологій ще тільки активно розпочали, в першу чергу, із методистами, відповідальними за моніторингові дослідження у відділах освіти та заступниками директорів навчальних закладів області.

Не менш серйозна проблема — відсутність автоматизованих систем обробки значної частини інформації стосовно результатів функціонування освітньої сфери, підтримки і забезпечення виконання завдань її розвитку. Створення взаємопов'язаних автоматизованих баз даних на управлінських рівнях є нагальною потребою часу. Сьогодні якість освіти не можна забезпечити без підтримки управління засобами інформаційно-комунікаційних технологій, відповідного прикладного програмного забезпечення в сучасних умовах. Використання ІКТ діє у ЗНЗ області, наприклад, ЗОШ № 13 м. Черкаси.

Важливим аспектом створення моніторингу якості освіти є розробка системи показників якості освіти для кожного рівня управління. Орієнтовний базовий перелік таких показників повинен бути затверджений на рівні

Міністерства освіти і науки України. Сьогодні ця проблема ще не вирішена, що веде, з одного боку, до акумулювання статистичних даних за частково застарілими формами, з іншого — до значної кількості звітності, яка не є систематичною і науково обґрунтованою. Значна частина її — це разові запити, які не є підставою для оцінювання ефективності роботи органів управління освітою і стану забезпечення якості освіти на відповідній території (про це зазначає Вадим Лунячек, вчений і практик).

Про необхідність вирішення названої проблеми вказано в Указі президента України (№ 926/2010):

2) розробити план заходів із впровадження єдиної інформаційної системи управління освітою;

3) створити до 1 травня 2011 року відкрити єдину державну електронну базу освіти.

Указом Президента України за № 926/2010 дано завдання Кабінету Міністрів України:

1) розробити та затвердити до 15 грудня 2010 року план заходів з проведення у 2011 році в Україні Року освіти та інформаційного суспільства, передбачивши, зокрема, заходи щодо створення умов для підвищення комп'ютерної грамотності населення...

2) здійснити комплекс заходів із забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні, в тому числі: розробити та затвердити в установленому порядку державні цільові програми, спрямовані на розвиток дошкільної та професійно-технічної освіти, впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій, поліпшення роботи з обдарованою молоддю, підвищення якості природничо-математичної освіти, забезпечення навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання, підтримку входження провідних університетів України до числа вищих навчальних закладів, визнаних у світі...Отже, ці завдання є і нашими з вами завданнями для виконання.

Управління, засноване на моніторингу, перестає бути «сліпим», більше того, воно стає більш впевненим, цілісним і усталеним до впливу непередбачуваних факторів. Моніторинг необхідно комп'ютеризувати, оскільки саме комп'ютеризований моніторинг дозволяє накопичувати й обробляти велику кількість різних даних, управляти ними, надаючи керівнику для прийняття рішень лише сконцентровану узагальнену інформацію.

Методистом лабораторії-центру моніторингу якості освіти, Щербаковим Анатолієм Георгійовичем, розроблено програми «Знайка» та «Завуч» (на практичному занятті будемо працювати за такими програмами).

Вимірювання – одна із найважливіших функцій моніторингу. За своєю суттю вимірювання є визначенням ступеня вираження ознаки, що досліджується в будь-якій шкалі, співставлення із нормою або іншим вимірюванням. Вимірювання освіти є досить складним явищем, якість проведення якого залежить від багатьох чинників, і тому його слід науково забезпечити системно-аналітичними процедурами і математичними методами

обробки інформації. Тільки в цьому випадку вимірювання стають об'єктивними, надійними і валідними для цілей управління освітнім процесом.

У рамках моніторингу проводиться з'ясування стану об'єктів та оцінювання їх. При цьому забезпечується зворотній зв'язок, який повідомляє про відповідність фактичних результатів кінцевим цілям. Те, що кінцеві цілі не завжди відповідають тим, що були задані та планувались (тією чи іншою мірою), — ситуація звична. Головне — правильно оцінити ступінь, напрям і причини відхилень.

Моніторинг якості освіти потребує створення відповідної системи роботи на всіх рівнях управління освітою. Більшість авторів виділяють такі рівні: локальний (рівень навчального закладу), районний, обласний (регіональний), національний (загальнодержавний) і міжнародний. Разом з тим, у багатьох джерелах **створення цієї системи розглядається як функція органів управління освітою.** Однак в умовах формування громадянського суспільства посилюється саме **громадська складова моніторингу якості освіти.** На цьому наголошує і В. Г. Кремень, підкреслюючи, що стан розвитку науки й освіти в Україні перебуває в центрі уваги всієї громадськості.

Важливо зазначити, що розвинені країни світу широко застосовують сьогодні вивчення громадської думки стосовно якості надання освітніх послуг, з'ясовують ефективність освітніх реформ, що проводяться незалежними організаціями тощо.

Моніторинг щодо ставлення учнівської молоді та інших категорій населення (керівників загальноосвітніх навчальних закладів, класних керівників, батьків) до реформ у галузі освіти, проведений у 2009-2010 навчальному році, показав, що всі категорії респондентів області вважають за необхідне залучати громадськість до управління загальноосвітніми навчальними закладами.

Так, соціальне партнерство, діалог з громадськістю – це механізм, з допомогою якого можна створити умови для конструктивного обміну інформацією, а також успішного виконання програм розвитку кожного навчального закладу. А щоб досягти такої мети, необхідно дотримуватися основних принципів взаємодії, а саме:

- *принципу довіри* (у його межах потрібно виявляти рівноправність і доброзичливість у спілкуванні, спільній діяльності, брати до уваги інформацію, думки та побажання батьківської громадськості, представників громадських організацій, пересічних громадян);

- *принципу відкритості* (інформація має бути донесена до всіх зацікавлених у її отриманні учасників процесу розроблення та прийняття рішень. Змістом цього принципу стає те, що поширення інформації та залучення громадян до відповідних програм (проектів) здійснюється без будь-яких обмежень з огляду на соціальний статус, професію, політичні погляди. Кожен етап роботи із залучення громадян має базуватися на дотриманні відкритих, зрозумілих та єдиних для усіх учасників правил поведінки).

Невідривно поєднаний з попередніми *принцип об'єктивності.* Неправдива, викривлена інформація може суттєво підірвати довіру батьків,

населення до школи, його керівників. Натомість об'єктивно оцінена ситуація, ретельно підібрана аргументація здатні заздалегідь пригасити проблеми або успішно їх вирішити.

Отже, дотримання названих принципів, правильно організований інформаційний обмін, постійний зворотний зв'язок допоможуть керівнику налагодити ефективну управлінську діяльність із залученням громадськості (батьківських комітетів, шкільних та піклувальних рад), сприятимуть своєчасному і швидкому реагуванню на освітні потреби батьків, учнів, громадян та досягненню спільними зусиллями поставленої мети.

Приведу приклад: зверніть увагу на європейські показники якості освіти.

Показники рівня навчальних досягнень:

1. Математика.
2. Читання.
3. Природничі науки.
4. Інформаційні і комунікаційні технології (ІКТ).
5. Іноземні мови.
6. Суспільствознавство.
7. Уміння самотійно вчитися.

Показники успішності і переходу:

8. Кількість тих, хто випав з навчання.
9. Завершення повної середньої освіти.
10. Завершення вищої освіти.

Показники моніторингу освіти

11. Оцінка управління навчальними закладами.
12. Участь батьків.

Показники ресурсів і структур

13. Освіта і навчання вчителів.
14. Відвідування дошкільних освітніх закладів.
15. Кількість учнів на один комп'ютер.
16. Освітні видатки на одного учня.

Моніторингові дослідження: оцінювання якості освіти з математики і природничих наук відбулося в Україні та області у 2007 році (TIMSS-2007) під егідою Міжнародної асоціації з оцінювання навчальних досягнень (IEA). Під час проведення TIMSS виникли певні проблеми, пов'язані з неготовністю учнів до виконання завдань у формі тестів. Сьогодні є очевидним, що усі ми спільно працюємо над цим завданням.

Відповідно до наказу Міністерства від 23.02.2010 р. № 139 "Про дистанційне моніторингове дослідження рівня сформованості у випускників загальноосвітніх навчальних закладів навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій у практичній діяльності" у 2010 році було вперше проведено дистанційне моніторингове дослідження з метою отримання об'єктивної інформації про стан інформатичної освіти та розроблення стратегії її подальшого розвитку.

Дослідження мало на меті:

- перевірити ступінь готовності випускників загальноосвітніх навчальних закладів використовувати ІКТ для розв'язування практичних завдань повсякденного життя;
- визначити рівень сформованості у випускників критичного мислення, креативного розв'язування проблем, вміння спілкуватися;
- визначити рівень готовності вчителів інформатики до формування в учнів інформатичних компетентностей;
- оцінити технічні можливості загальноосвітніх навчальних закладів щодо проведення дистанційних комп'ютерних моніторингових досліджень та якість підключення шкіл до глобальної мережі Інтернет;
- створити відкритий навчальний портал для тестування учнів та вчителів, бази даних завдань практичного спрямування;
- перевірити можливості використання дистанційних технологій для проведення моніторингових досліджень.

У межах дослідження було проведено тестування учнів 11 класів, опитування вчителів щодо організаційно-методичних засад навчання інформатики та проведення он-лайн моніторингу.

Слід зазначити, що лише половина учнів у середньому справилися із запропонованими завданнями. Перевірку та оцінювання робіт своїх учнів здійснювали вчителі шкіл. За результатами перевірки отримані наступні показники: за результатами контрольної вибірки лише 0,1% учнів виконали всі завдання без помилок (8 осіб) та отримали найбільшу кількість балів.

До можливих причин можна віднести:

- слабка інфраструктура інформаційної освіти, а відповідно і слабка сформованість інформатичних компетентностей у випускників шкіл;
- відсутність постійного і якісного підключення шкіл до Інтернету;
- відірваність завдань, які пропонуються на уроках, від практики;
- неправильне розуміння учителями цілей і задач підготовки випускників до життя;
- недостатня інтегрованість знань і умінь учнів з різних навчальних дисциплін;
- відсутність психологічної готовності до участі в експерименті як в учнів, так і у вчителів.

При перевірці виконаних вчителями завдань, що пропонувалися учням, виявилась низька "успішність" вчителів – лише 3% вчителів виконали завдання повністю та отримали найвищий бал.

Результати оцінювання вчителями в середньому завищені майже на 25%.

Не можна не звернути увагу на таку інформацію. За даними всеукраїнського рівня: 85% керівників шкіл недостатньо володіють формами і методами ефективного управління; 85% — комп'ютерними засобами.

Розглянемо проблему з іншого боку. Для чого необхідно створювати систему моніторингу якості освіти? Перш за все, для прийняття виважених управлінських рішень. Відповідно, один із важливих результатів створення такої системи — доведення результатів моніторингу до суб'єктів управління.

Центром моніторингу створено базу порівняльних показників по ЗНО.

Підсумовуючи сказане, робимо такі **висновки**:

1. Управління якістю освіти, інформація про результати моніторингу — це загальнодержавна проблема, предмет для обговорення громадськістю, фахівцями, керівниками освіти, політиками.
2. Позитивні зрушення в забезпеченні якості освіти можливі лише за умови створення дієвої системи моніторингу на всіх рівнях управління освітою.
3. Необхідна складова системи моніторингу якості освіти — розробка відповідного прикладного програмного забезпечення та підготовка керівників і працівників органів управління освітою з метою його використання.
4. Важлива умова прийняття доцільних управлінських рішень у напрямі поліпшення якості освіти — постійний аналіз практики світового, вітчизняного, регіонального, районного (міського) проведення моніторингових досліджень.
5. Подальше покращення якості освіти можливе за умов вироблення системи щодо використання результатів моніторингових досліджень органами управління якістю освіти.

Література

1. Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні: Указ Президента України від 20 березня 2008 року № 244/2008. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>
2. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні: інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
4. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: [монографія] / Т. О. Лукіна. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 292 с.
5. Севрук А. И., Юнина Е. А. Мониторинг качества преподавания в школе: учебное пособие / А. И. Севрук, Е. А. Юнина. – М. : Педагогическое общество России, 2005. – 144 с.

Н.М. Гладка,
завідувач лабораторії
розвитку освіти та педагогічних інновацій ОПОПІ

З досвіду роботи методичних служб щодо підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів області

Аналіз теоретичних напрацювань учених, об'єктивні потреби шкільної освіти у висококваліфікованих керівниках, нові вимоги до професійної діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу та його управлінської компетентності, наявність існуючих суперечностей, що ускладнюють їх реалізацію, зумовлюють необхідність у виважених підходах організації курсів підвищення кваліфікації керівних кадрів та резерву в ОПОПІ. З метою забезпечення належного рівня модернізації освіти, системи управління та розвитку сучасної школи основними функціями методичних

служб є організація роботи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, в тому числі й керівних кадрів.

Питанню підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів методичними службами Черкаської області приділяється значна увага на всіх рівнях. Створено обґрунтовану систему організаційно-педагогічної діяльності методичних служб з питань підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Запроваджено нові педагогічно доцільні форми і технології підвищення управлінської компетентності керівників у системі курсової підготовки. Враховуються мотиваційні фактори у ставленні керівників загальноосвітніх навчальних закладів до підвищення власної управлінської компетентності та об'єктивні самооцінки достатності власних управлінських знань, умінь, навичок і способів діяльності;

Відділами освіти та методичними кабінетами більшості регіонів Черкаської області розробляються моделі системи організаційно-педагогічної діяльності щодо підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів і експериментально перевіряється її ефективність. Проводиться системна робота із завідувачами районними (міськими) методичними кабінетами. У зв'язку з цим рекомендуємо проаналізувати стан теоретичної розробленості проблеми підвищення компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів, вивчити та

проаналізувати стан сформованості управлінської компетентності керівників. Крім того, необхідно здійснити ретроспективний аналіз функціонально-посадових вимог до управлінської діяльності директора загальноосвітнього навчального закладу, розробити посадові інструкції та практично апробувати модель системи організаційно-педагогічної діяльності відділу та методичного кабінету щодо підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

Також вивчаються об'єктивні та суб'єктивні фактори впливу на підвищення управлінської компетентності керівників закладів освіти (вік, стаж керівної роботи, кваліфікаційна категорія, мотиви, організаційні та комунікативні якості, досвід управлінської роботи). Відділами освіти, методичними кабінетами розроблені посадові інструкції директорів загальноосвітніх навчальних закладів. Запроваджені нові форми організаційно-педагогічної діяльності відділів освіти – управлінські дні, проводяться контрольні діалоги з керівниками закладів освіти. Відпрацьовуються технології підготовки і проведення колегій відділів освіти, ділових нарад, організаційно-ділових ігор, школи резерву керівних кадрів. Розробляються методичні рекомендації щодо підвищення управлінської компетентності керівників закладів освіти.

У рамках україно-польського проекту «Лідери освітніх ініціатив» (започаткований ORE – Осередком розвитку освіти – за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Республіки Польщі у межах програми закордонної допомоги) 4 – 8 жовтня 2010 року на базі Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників проведена перша сесія навчання – 50-годинний семінар-тренінг «Професійний розвиток лідерів освіти» для 27 педагогічних працівників області. Заняття проводилися тренерами Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (Бочаровим Сергієм Вікторовичем, Пасечніковою Ларисою Павлівною та Колгановим Ігорем Анатолійовичем) та ЧОПОПП (Волошенко Оленою Валентинівною, Андрющенко Тетяною Костянтинівною, Зорею Юлією Миколаївною, Козловою Ольгою Миколаївною, Замулко Оленою Іванівною). Відповідно до умов проекту 11 – 15 жовтня проведений тренінг для освітян Донецької області за участі працівників Черкаського інституту.

Мета семінару – розвиток внутрішньої мотивації освітян щодо запровадження змін в освіті, вдосконалення ключових компетентностей лідерів змін у контексті навчання дорослих, підготовка учасників проекту до навчання дорослих.

Головна увага учасників семінару-тренінгу зосереджувалась на питаннях проектного менеджменту, управління групою (командою), феномену лідерства, розвитку уміння командної роботи для розробки проектів, прийняття ефективних рішень..

Проект покликаний сприяти ефективному керуванню процесом змін в освіті, інформаційній та методичній підтримці для груп, які відповідають за професійний розвиток вчителів, формуванню навичок співпраці в команді,

обміну досвідом та знаннями, формуванню суспільної компетентності, використанню польського досвіду для розвитку системи освіти України.

У квітні 2011 року планується провести другу сесію. У міжсесійний період учасники семінару повинні провести навчання з педагогічними колективами 5 шкіл свого регіону з метою впровадження та реалізації якісних змін в освіті, зокрема в області професійного розвитку педагогічних працівників та вдосконалення навичок, необхідних для ефективного і творчого виконання завдань, пов'язаних із реалізацією цього проекту.

В області створена система професійно-педагогічної адаптації молодих керівників закладів освіти для забезпечення їхнього професійного становлення. Для поліпшення навчально-методичного забезпечення професійної діяльності

педагогічних працівників, в тому числі й керівників загальноосвітніх навчальних закладів створено Черкаський освітянський портал (<http://oipoppp.ed-sp.net>), на якому постійно поповнюється регіональна Колекція цифрових ресурсів (зібрання цифрових ресурсів, що включають наочні та тематичні колекції, об'єднані єдиною системою опису ресурсів і єдиною пошуковою системою). Головне завдання цифрової колекції – це максимально повне забезпечення навчального процесу наочними та дидактичними матеріалами. На початку нового 2009/2010 навчального року Цифрова колекція налічувала: для дошкільної освіти – 78 ресурсів, для початкової освіти – 227 ресурсів та для вчителів-предметників – 1119 ресурсів.

Портал постійно наповнюється науково-методичними, інформаційними матеріалами для підтримки освітян регіону (наукові статті, програми, підручники, методичні посібники, рекомендації) файловий архів яких складається із 800 повнотекстових матеріалів.

Упродовж року спільно з методистами інституту проведено 6 інтернет-заходів. У рамках обласної виставки «Освіта Черкащини – 2009» проведено конкурс на кращу серію цифрових ресурсів для навчально-методичного забезпечення викладання навчальних дисциплін у 1 – 11 класах. Всього на конкурс подано 520 ресурсів, 410 розміщено на порталі. Проводяться Інтернет-олімпіади з базових навчальних дисциплін.

Працівники інформаційно-ресурсного центру проводять заняття із слухачами курсів з питань використання цифрових ресурсів та інформаційно-методичних матеріалів, розміщених на Черкаському освітянському порталі, організовуються медіалекторії і телеуроки, де презентуються матеріали Колекції цифрових ресурсів та програмних продуктів. Постійно надаються консультації методистам, педагогам, бібліотекарям освітніх установ щодо формування запиту ресурсів з електронного каталогу медіатеки ІРЦ.

На сьогодні створено платформу для дистанційного навчання на основі програмного забезпечення Moodle та успішно проводяться очно-дистанційні курси для резерву керівних кадрів, учителів християнської етики, англійської мови, початкових класів та вихователів дошкільних навчальних закладів. Всі матеріали курсів розміщуються на сайті Дистанційне навчання (<http://study.ed-sp.net/>)

12 жовтня 2010 року на базі Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників проведено семінар для начальників відділів освіти та завідувачів районними, міськими методичними кабінетами з проблеми «Система моніторингових досліджень як механізм управління якістю загальної середньої освіти та формування управлінської компетентності керівників навчальних закладів у регіоні».

Мета семінару – організація спільної роботи відділів освіти та методичних служб щодо розвитку управлінської компетентності керівників закладів освіти та створення системи моніторингових досліджень як єдиної інформаційно-аналітичної основи управління якістю загальної середньої освіти.

Література

1. Атестація освітньої установи // Управління освітою. – 7-14 лютого. – 2001. – С. 10–11.
2. Лебедев О. Компетентностный подход в образовании // Школьные технологии. – 2004. – № 5. – С. 3–12.
3. Коротков Е. Концепція якості освіти / Е. Коротков // Підручник для директора. – 2006. – № 7. – С. 11–14.
4. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен / Пер. с англ. – М. : «Когито-Центр», 2002. – 396 с.
5. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти: Офіц.вид. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – С. 288–289.

Л.Н. Добровольська,
методист лабораторії початкової освіти та
дошкільного виховання ОПОПП

Моніторингові дослідження в дошкільлі та початковій школі

Якісна освіта розглядається сьогодні як один з індикаторів високої якості життя, інструмент соціальної та культурної злагоди, економічного зростання. Засобами отримання об'єктивної інформації про стан освіти та розроблення відповідних стратегій розвитку галузі є моніторингові дослідження. Саме вони дають порівняльну інформацію про рівень навчальних досягнень школярів, а тому є підставою для корегування навчального процесу, методик викладання, оновлення змісту освіти.

У 2009-2010 роках було проведено моніторингове дослідження стану дошкільної освіти області на базі 10 дошкільних навчальних закладів

сільської місцевості (Черкаський, Шолоянський, Чигиринський, Золотоніський) та 4 міських (Черкаси, Золотоноша). Всього охоплено 93 респонденти: 14 завідувачів, 33 вихователі та 39 батьків. Дослідження мало на меті з'ясування:

- рівня задоволеності батьків наданими освітніми послугами дошкільними закладами;
- рівня задоволеності вихователями умов праці та обізнаності у професійній сфері;
- рівня якості надання освітніх послуг дітям та батькам щодо дошкільної освіти, створення завідувачами умов праці педагогічному колективу та забезпечення психологічного комфорту у колективі дошкільного навчального закладу.

Виходячи з вимог анонімності моніторингового дослідження, районні та міські координатори не навели перелік дошкільних навчальних закладів, де проводилися дослідження. Результати моніторингу узагальнені в таблицях.

Від початкової освіти, яка закладає фундамент для успішного розвитку особистості та розкриття її потенціалу, значною мірою залежить ефективність функціонування основної та старшої школи, а також результативність навчальних досягнень школярів.

Одним із видів моніторингових досліджень, які щорічно проводяться в початковій школі, є державна підсумкова атестація для учнів 4 класів, що дає можливість виявити рівень навчальних досягнень молодших школярів з математики, читання та української мови. Однак, у тому вигляді, в якому вона проводиться в останні роки, а саме: учням пропонують до виконання ті завдання, які вони уже опрацьовували раніше, необ'єктивно показує результати якості освіти випускників початкової школи. Для того, щоб виявити істинний рівень навчальних досягнень учнів, необхідно пропонувати нові завдання, які лише схожі на ті, що опрацьовували школярі під час підготовки до тестування.

У 2007 році учні 4-х класів нашої області брали участь у всеукраїнському моніторингу якості навчальних досягнень з математики та міжнародному дослідженні якості природничо-математичної освіти (TIMSS), зміст завдань якого на дві третини відрізнявся від змісту українських навчальних програм.

Результати дослідження TIMSS свідчать, що четвертокласники добре справилися із завданнями з природознавства на перевірку та відтворення знань. Але складними для них виявилися завдання на порівняння об'єктів, встановлення міжпредметних та причинно-наслідкових зв'язків, складання плану проведення досліджень.

Близько 80% учнів початкової школи виявили здатність використовувати основні математичні знання у нескладних ситуаціях, інтерпретувати дані. При цьому тільки третина учнів змогла виконати завдання на застосування набутих теоретичних знань та умінь до реальних ситуацій, характерних для повсякденного життя.

Особливістю завдань TIMSS-2007 є те, що крім традиційних тестів, які вимагають від учнів вибрати правильну відповідь, більше уваги приділено питанням, що потребують умінь письмово конструювати власні відповіді,

дозволяють краще оцінити аналітичні та дослідницькі здібності учнів, їхні вміння розв'язувати задачі з логічним навантаженням. Завдання розроблені таким чином, що можна прослідкувати наступність у навчанні, розвиток розуміння понятійного апарату основ наук, уміння логічно мислити та пояснювати явища навколишнього світу з наукових позицій відповідно до психофізичного розвитку школярів різних вікових груп.

Дане дослідження показало необхідність розвитку логічного мислення учнів початкових класів, зокрема, на уроках курсу за вибором «Логіка».

Перше масове національне дослідження математичної освіти учнів 4-х класів виявило такі проблеми:

- недостатній розвиток в учнів мисленнєвих операцій, таких як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, оцінювання;
- слабкі просторові уявлення молодших школярів;
- несформованість математичного мовлення четвертокласників;
- невміння застосовувати здобуті знання й уміння до реальних ситуацій, які характерні для повсякденного життя;
- труднощі у практичному застосуванні теоретичного матеріалу;
- безпорадність при розв'язку завдань, запропонованих у нестандартній формі;
- невміння письмово викладати думки, аргументувати своє рішення;
- невміння переносити знання, набуті при вивченні інших предметів, в нову ситуацію тощо.

Недоліки, які виявились під час моніторингових досліджень піддалися детальному аналізу та пошуку шляхів їх розв'язання, а саме:

- педагогам та учням треба вчитися працювати з тестовими завданнями;
- вчителям початкової школи необхідно інтенсивніше переходити на інтерактивні форми та методи навчання;
- працювати над розвитком логічного та критичного мислення молодших школярів;
- на уроках більше уваги приділяти завданням пошукового, дослідницького та творчого характеру;
- в роботі використовувати навчальний матеріал на формування вмінь розв'язувати задачі практичного змісту, стійких обчислювальних навичок, уміння застосовувати знання в змінених умовах і в різних життєвих ситуаціях;
- збільшити кількість завдань, які дають можливість оцінити вміння учнів працювати з інформацією, яка представлена в різних формах: малюнку, схемі, таблиці, діаграмі, тексті тощо.
- систематично проводити геометричну пропедевтику;
- формувати математичне мовлення учнів, вчити висловлювати свої міркування вголос, аргументовано обґрунтовувати прийняте рішення;
- закладати основи формування ключових компетентностей.

Дослідження показали, що знання, які отримують учні, надто розірвані, слабо пов'язані з реальним життям, потребами практики та сьогодення.

Відсутність достатніх умінь та досвіду в розв'язанні навчальних завдань негативно впливає на здатність вирішувати і життєві задачі.

Як результат проведених досліджень та глибокого всебічного аналізу отриманих результатів стали зміни у проекті Державного стандарту початкової загальної освіти, що передбачає формування в учнів ряду ключових компетенцій, таких як:

- **уміння вчитися**: учень вміє вчитися, якщо він визначає сам або приймає мету, яку ставить вчитель, відповідно до неї планує і виконує необхідні дії, контролює та оцінює свої результати. При цьому навчальна діяльність визріває в надрах ігрової і лише поступово стає провідною. Оволодіння вказаною компетентністю передбачає вміння:
  - організувати своє робоче місце;
  - орієнтуватися у часі та берегти його;
  - планувати свої дії;
  - доводити роботу до кінця.
- **загальнокультурна компетентність** – оволодіння досягненнями культури
- **громадянська компетентність**
  - усвідомлення своєї належності до різних елементів природного, етносоціального і соціально-культурного середовищ;
  - знання своїх прав та обов'язків;
  - здатність екологічно мислити;
  - бережливе ставлення до природи, до людей, до самого себе.
- **здоров'язбережувальна компетентність**
  - уявлення і поняття про здоров'я, здоровий спосіб життя та безпечну поведінку;
  - усвідомлення здоров'я як вищої життєвої цінності;
  - взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням;
  - удосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я;
  - дбайливе ставлення до свого здоров'я: здорове харчування, розпорядок дня, гігієнічний догляд за тілом, загартовування.
- **компетентності з ІКТ**
  - здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією.
  - вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою.
- **соціальна компетентність**
  - проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів та потреб різних соціальних груп, індивідумів, відповідно до соціальних норм та правил, наявних в українському суспільстві;

- продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, використовувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими;
- конструктивно розв'язувати конфлікти, досягати консенсусу, брати на себе відповідальність за наслідки вчинків.

Кожна компетентність містить комплекс різних компонентів – знання, уміння, навички, цінності, взаємини тощо. Вияв компетентностей підкріплюється особистісними якостями, такими як працьовитість, наполегливість, витривалість, захопленість, старанність тощо.

Сформувані ключові та предметні компетентності в учнів може тільки той учитель, який сам ними володіє, здатний до впровадження інновацій, творчо-пошукової діяльності. Від цього залежить і рівень професійної майстерності педагога. А. Дистервег писав, що без прагнення до наукової роботи вчитель потрапляє під владу трьох демонів: механічності, рутинності, банальності: він дерев'яніє, кам'яніє, опускається. Уникнути цього допомагає підвищення кваліфікації як гнучка підсистема неперервної освіти, що пропонує зростання фахової компетенції. Лабораторія дошкільної та початкової освіти ОПОПП, відповідаючи на вимоги та запити сьогодення, здійснює свою діяльність з підвищення кваліфікації педагогічних кадрів на нових концептуальних засадах, де пріоритет надається комплексу компетенцій, до якого входять інтелектуальна, полікультурна, соціальна складові.

Важливе місце в цій роботі належить моніторингу рівня викладання, який здійснюється шляхом анкетування слухачів, системі моніторингу якості освітньої діяльності курсів підвищення кваліфікації, моніторингу визначення рівня професійної компетентності слухачів на початок та кінець курсів. Для здійснення постійного спостереження, фіксації та оцінки якості післядипломної освіти проводимо анкетування педагогів шляхом вхідного та вихідного діагностування.

Дослідження показало, що короткотерміновий характер навчання і неможливість охоплення всіх нових питань науки і практики, приводять до того, що навчання концентрується навколо вузлових проблем професійної діяльності, носить орієнтуючий характер, дає слухачам настанови до подальшої творчої самостійної роботи.

Перспективними на шляху модернізації форм і методів підвищення кваліфікації вчителів є проєктивні технології, що забезпечують інтеграцію знань та умінь; технології кооперованого навчання; ігрові технології, що формують уміння розв'язувати творчі завдання; тренінгові технології, спрямовані на розвиток комунікативної та психологічної компетентності; а також інформаційні технології.

Ефективність навчання значно підвищують інтерактивні методи навчання, які допомагають педагогам розв'язувати реальні практичні проблеми, опанувати елементи дослідницької роботи.

Результатом нових підходів стає зміна поглядів, установок, цінностей, норм, що сприяє розвитку кожного педагога, реалізації його особистісного потенціалу.

Система моніторингу вхідного (вихідного) діагностування слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів початкових класів дала можливість скорегувати програми курсів відповідно до сучасної стратегії розвитку освіти в Україні та принципів освітньої політики.

У міжкурсовий період продовжується робота щодо саморозвитку та самовдосконалення професійної компетентності та особистісного росту педагогів шляхом участі у семінарах, тренінгах, педагогічних читаннях, конференціях, проведення та відвідування відкритих уроків, опрацювання фахової літератури тощо. Щоб відслідковувати зростання фахової майстерності у міжкурсовий період, методистам методичних кабінетів, які відповідають за початкову ланку, було запропоновано завести на кожного вчителя (особливо вчителів вищої категорії) своєрідну картку професійного зросту. В ній зазначаються всі досягнення вчителя за міжквартальний період. Ця картка є обов'язковою під час написання експертного висновку щодо присвоєння чи підтвердження звання «вчитель-методист». Вважаємо, що цей досвід є цікавим і може використовуватися більш широко в методичній роботі.

Для досягнення високої ефективності навчально-виховного процесу учителям доцільно створювати портфоліо учнів, яке є своєрідним моніторингом особистісного розвитку школярів. Важливо фіксувати динаміку фізичного, інтелектуального, творчого та морального розвитку кожної дитини. Моніторинг фізичного розвитку містить такі дані: стан здоров'я на підставі медичного обстеження, дослідження фізичного розвитку, план профілактичного пересаджування учня з ряду в ряд, з парти на парту тощо.

Моніторинг інтелектуального розвитку учнів містить дані діагностичних зрізів загального розвитку, контрольних робіт з різних предметів, результати перевірки навички читання. Фіксування рівня навчальних досягнень учнів дає змогу побачити як позитивну, так і негативну динаміку просування дитини з того чи іншого предмету. Учитель має можливість чітко спланувати індивідуальну корекційну роботу учня з урахуванням прогалин у його знаннях.

Моніторинг морального розвитку учнів здійснюється шляхом спостережень за культурою зовнішнього вигляду, фактичною повсякденною поведінкою, умінням регулювати свою поведінку в різних ситуаціях, умінням спілкуватися, здійснення морального самоконтролю тощо.

Моніторинг творчого розвитку учнів можна провести, використовуючи методику О. Савенкова для отримання інформації про їхні інтереси. Це дасть можливість мати більш об'єктивні дані про здібності та схильності дитини.

Моніторинг особистісного розвитку учнів – складний процес, який потребує кропіткої роботи не лише класовода, а й психолога, учителів-предметників, батьків.

Література

1. Оцінювання якості роботи школяра. Порадник. – Львів, 2001.
2. Проведення педагогічного моніторингу якості навчальних досягнень учнів у контексті 12-бальної системи оцінювання / Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Львів, 2001.

3. Севрук А. И., Юнина Е. А. Мониторинг качества преподавания в школе: учебное пособие / А. И. Севрук, Е. А. Юнина. – М. : Педагогическое общество России, 2005. – 144 с.

Т.А. Скорик,
директор спеціалізованої ЗОШ І-ІІІ ступенів № 28
Черкаської міської ради

Система моніторингових досліджень як механізм управління якістю освіти

У Національній доктрині розвитку освіти сказано: „Якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту... Держава постійно здійснює моніторинг якості освіти, забезпечує його прозорість, сприяє розвитку громадського контролю”.

Моніторинг є одним з механізмів забезпечення якості освітньо-виховного процесу. Моніторингом якості загальної середньої освіти називається спеціальна система збирання інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку, розроблення науково обгрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення якості освіти та функціонування освітньої галузі.

Якщо розглядати якість освіти на рівні окремого навчального закладу, то це так звана інституційна якість, де аналіз здійснюється за такими **індикаторами:**

- якість підготовки випускників;
- якість змісту освіти;
- склад та характеристика кадрового потенціалу;
- матеріально-технічна база;
- показники здоров'я тощо.

Освітній моніторинг виконує такі функції:

- інформаційну;
- діагностичну;
- корекційну;
- кваліметричну;
- аналітичну;
- моделювальну;
- прогностичну;
- управлінську;

У шкільній практиці ми найчастіше застосовуємо такі види моніторингу: педагогічний; психологічний; соціологічний; медичний.

Основними завданнями освітнього моніторингу є:

- вивчення зв'язку між успішністю учнів і соціальними умовами їхнього життя;
- оцінювання кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного, лабораторного оснащення навчального закладу;
- оцінювання впливу на навчальний процес державних стандартів, навчальних програм, методичного і технічного обладнання.

Досвід показує, що функціональними завданнями моніторингу є не тільки визначення якості освітнього процесу, а саме: якості знань, умінь і навичок учнів, оволодіння творчими навичками вихованості учнів, розвитку особистості, а й корекція навчально-виховної роботи, яка базується на визначенні шляхів удосконалення діяльності навчального закладу, класу, окремого учня чи навчально-виховного процесу в цілому.

У процесі моніторингу ми досліджуємо: діяльність – навчальну, трудову, управлінську; явища – вихованість, освіченість, майстерність тощо.

З погляду накопичення інформації моніторинг є:

- інформаційний – полягає у збиранні, накопичуванні, систематизації, поширенні інформації.
- управлінський – передбачає збирання та узагальнення інформації за певними показниками для вивчення конкретної освітньої проблеми та вироблення відповідних рекомендацій щодо формування стратегії і тактики управлінської діяльності чи прийняття управлінських рішень.

За рівнями проведення ми структуруємо моніторинг на міжшкільний; внутрішньошкільний; внутрішньокласний.

Виконуються моніторингові дослідження за такими етапами:

I етап. Визначення цілей та планування дослідження

1. Визначення мети та завдань дослідження.
2. Визначення об'єкту дослідження.
3. Визначення терміну дослідження.
4. Визначення координаторів дослідження.
5. Вибір критеріїв оцінювання.
6. Вибір методів.

II етап. Розробка інструментарію

1. Розробка тестів, анкет, контрольних завдань.

2. Підготовка інструктивних матеріалів для координаторів і учасників дослідження.
3. Вибір методів обробки одержаних результатів дослідження.

III етап. Проведення дослідження

1. Підготовка учасників, проведення інструктажу.
2. Основне дослідження.

IV етап. Збір та обробка результатів

V етап. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження

1. Узагальнення одержаної інформації.
2. Виявлення чинників впливу.
3. Підготовка рекомендацій щодо корекції та усунення негативних чинників, формування стратегії і тактики освітнього процесу.

Організаторами проведення моніторингу можуть бути такі суб'єкти: той, хто виробляє продукт; той, хто споживає продукт; незалежні експерти; координатори.

Упродовж 2004-2010 років ми проводимо внутрішньошкільний і внутрішньокласний контроль якості знань учнів 3-11 класів за вище зазначеними рекомендаціями. Моніторинг спрямований на вивчення рівня знань учнів:

- класу в порівнянні з іншими класами та із самим собою;
- одного і того ж класу з окремого предмета протягом кількох років та у порівнянні з іншими класами;
- у одного вчителя у різних класах;
- у кількох учителів з одного предмета у різних класах;
- у кількох учителів у одному класі, але в різних групах з предметів поглибленого циклу;
- за результатами контрольних робіт, які проводяться безпосередньо вчителем, адміністрацією, незалежними експертами;
- по кожному учневі окремо у порівнянні з класом і з самим собою;
- в динамічних групах учнів;

Це дає можливість спостерігати за динамікою зростання чи спадання якості знань учнів усієї школи практично з усіх предметів, порівнювати результати як семестрові, так і тематичні та контрольні, що створює позитивне поле для об'єктивності в оцінюванні учителями і батьками. Спостереження за розвитком рівня знань кожного учня з кожного предмета з окремо виділеної групи предметів дає можливість особистісно зорієнтованого підходу до створення ситуації, в якій учень прагне до самовдосконалення та самоорганізації.

Визначення рейтингу чи рангу учнів має як позитивні, так і негативні сторони, але тут ми намагаємось відштовхуватись від позитивної мотивації: цього ти вже досягнув, а далі треба спробувати підніматись по траєкторії вище. Використання означених показників у графіках і таблицях на батьківських зборах викликає живий інтерес і зацікавленість. Батьки, отримавши об'ємну інформацію про навчальні досягнення учнів класу, паралелі, порівнюють, зіставляють, зважують можливості своєї дитини і

поспішають на консультації до вчителів, починають пильніше вникати у навчальну діяльність дитини, що є неабияким мотивом до систематичного вивчення уроків, до творчої праці, до досягнення вищого рівня з різних мотивів, але не останнім є і те, щоб показати рейтинг на наступних батьківських зборах на значно вищому рівні.

Спостереження за рівнем знань учнів у вчителів у одному класі з одного предмета протягом тривалого періоду, у одного учителя в різних класах, у кількох учителів з одного предмета в різних класах або в одному класі в різних групах (іноземна мова) дає можливість визначити не тільки якісні зміни у знаннях учнів, а, насамперед, у підвищенні професійних якостей самого вчителя. Маючи в руках порівняльні таблиці, графіки, діаграми, учителі жваво обговорюють дані на різних зібраннях: в методичних об'єднаннях, творчих, динамічних групах. Шукають шляхи розв'язання проблем на семінарах, виходять з пропозиціями щодо форм професійного навчання. Тобто, шукають шляхи подолання нижнього щабля успішності. Вони, як і учні, намагаються досягти вищого показника якості знань, оскільки він демонструється для учнів, учителів, батьків, а це вже рейтинг учителя.

Є дослідження, які проводяться протягом 2-3 років, є такі, що планується продовжувати з 3 по 11-ий клас, а є короточасні, наприклад, адаптація у 5 класі. Це зіставлення навчальних результатів 4 і 5-го класу.

Аналіз спостережень за рівнем знань учнів шляхом констатації оцінюючих балів приводить до досліджень, які ми називаємо факторами впливу на якість навчальних досягнень учнів:

- відвідування учнями школи;
- відвідування індивідуальних, факультативних занять, курсів за вибором;
- відвідування курсів при вузах та додаткових платних послуг;
- відвідування занять у позашкільних закладах;
- участь у шкільних позакласних заходах, що розвивають інтелектуальні здібності;
- соціально-громадська активність учнів;
- читацька активність учнів;
- участь у спортивних гуртках і секціях;
- стан здоров'я учнів;
- вступ випускників до вузів;
- відвідування батьківських зборів тощо.

Пріоритетне місце в моніторингових дослідженнях посідає процедура оцінювання. Об'єктивність оцінювання визначається наявністю державного освітнього стандарту. У нашому випадку ми оцінюємо результати навчально-виховного процесу, якість знань учнів за допомогою 12- бальної шкали, на підставі якої встановлюємо середній бал (індекс навченості) окремо взятого учня, класу чи з певного предмету. Крім того, для визначення показника якості навчання застосовуємо формулу Смирнова:

$$\text{ПЯН} = \frac{100 * n_{\text{в}} + 64 n_{\text{д}} * 36 n_{\text{с}} + 16 * n_{\text{п}}}{N}$$

n_B – кількість учнів, які мають оцінки високого рівня;
 n_D - кількість учнів, які мають оцінки достатнього рівня;
 n_C - кількість учнів, які мають оцінки середнього рівня;
 n_P - кількість учнів, які мають оцінки початкового рівня;
 N - кількість учнів, які підлягають оцінюванню.

На підставі такої умовно кількісної характеристики створюємо рейтингові схеми, таблиці, графіки, списки.

Стандартом для порівняння є очікувані результати і завдання, орієнтири, визначені соціальною політикою країни і відповідно перспективним планом навчального закладу.

За результатами моніторингу якості знань адміністрація школи визначає:

- реальний стан навчального процесу за основними показниками та динамікою його змін протягом досліджуваного періоду;
- проблемні питання у роботі педагогічних працівників;
- рівень знань учнів школи, вплив шкідливих факторів, шукає шляхи їх усунення;
- приймає необхідні управлінські рішення щодо підвищення якості навчально-виховного процесу.

Крім того, результати моніторингу дають підстави для організації корегувальної роботи як з учнями, так і з учителями.

Наприклад, для учнів організовано консультпункти, змінено предмети для індивідуальних занять у розділі варіативної складової навчальних планів, запропоновано додаткові педагогічні послуги згідно з чинним законодавством.

Для педагогічних працівників розроблено проект „Ефективний педагог”, який передбачає безперервне і систематичне навчання учителів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, запитів і побажань, що є позитивною мотивацією до професійного розвитку, пошуку та запровадження ефективних методик навчання тощо.

Отже, проведення освітнього моніторингу стимулює позитивні перетворення та вмотивовує до якісних змін учасників навчально-виховного процесу. Внаслідок цього відбувається :

- коригування та координація діяльності всіх учасників процесу;
- удосконалення всіх планів школи щодо організації і здійснення навчального процесу з метою підвищення його якості;
- підвищення рівня вдосконалення, самовдосконалення і самоорганізації учасників навчально-виховного процесу;
- удосконалення взаємовпливу та взаємопорозуміння на рівнях: батьки – учень – учитель – адміністрація; адміністрація –учитель – адміністрація;
- динамічний розвиток мотивації учасників навчально-виховного процесу до підвищення якості знань тощо.

Підсумовуючи сказане, варто наголосити, що моніторинг в освіті – це сучасний механізм управління якістю освіти. За його допомогою можна відстежувати та своєчасно коригувати будь-який процес в освіті. Але при цьому слід пам'ятати, що тільки той учень, який чітко уявляє мету свого

навчання, може бути вмотивований до свідомих дій, спрямованих на позитивну динаміку якісного зростання. На нашу думку, це є обов'язкова умова забезпечення якісного рівня навчальних досягнень учнів.

Література

1. Гуменюк В. Нетрадиційні ресурси управління якістю освіти / В. Гуменюк // Директор школи, ліцею гімназії. – 2006. – № 1. – С.64–69.
2. Островерхова Н. М. Ефективність управління загальноосвітньою школою. Соціально-педагогічний аспект / Н. М. Островерхова, Л. І. Даниленко – К. : Школяр, 1995.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>
4. Севрук А. И., Юнина Е. А. Мониторинг качества преподавания в школе: учебное пособие / А. И. Севрук, Е. А. Юнина. – М. : Педагогическое общество России, 2005. - 144 с.

Замулко О.І.,

методист лабораторії природничо-математичних дисциплін;

Парходько Г.Ю.,

доцент кафедри педагогіки та психології,
кандидат психологічних наук;

Яворський М.В.,

старший викладач кафедри прикладної психології психологічного факультету Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького,
член Української спілки психотерапевтів

План розвитку школи – шлях підвищення ефективності навчального закладу

Що таке план розвитку школи? Навіщо потрібен план? Принципи створення плану.

План розвитку школи – всеосяжне узагальнене уявлення про головні пріоритети розвитку шкільної організації, вирішенню яких педагогічний колектив присвячує щонайменше 3 роки. Він визначає найбільш істотні ділянки та напрямки роботи, на які школа має витратити свої матеріальні та інтелектуальні ресурси. План РШ дає можливість педагогічному колективу вийти на більш високий рівень організації навчально-виховного процесу. План РШ є спланований, педагогічно і економічно обґрунтований процес безперервного зростання та розвитку певної школи.

План розвитку школи – спланований, педагогічно і економічно обґрунтований процес безперервного зростання та розвитку певної школи.

Навіщо потрібен план розвитку школи?

- Педагогічний колектив діє більш професійно та продуктивно, коли він розуміє цілі і усвідомлено планує свою діяльність на майбутнє.
- Спільна діяльність педагогічного колективу над планом розвитку школи сприяє виробленню єдності, згуртованості та інших ознак колективу одностайності, що підвищує ефективність змін в школі, легше долається опір новому.
- Процес планування допомагає школі обрати свої пріоритети.
- Рівні можливості для учнів більш реальні в краще спланованому педагогічному процесі.
- Ресурси можуть бути ефективно розподілені, коли весь колектив бере участь у створенні плану.
- Планування діяльності, її наслідків та термінів виконання дає педколективу і кожному його членові вигоду у часі, досягнення успіху та більшу впевненість у собі.

У створенні плану розвитку школи мають брати участь: адміністратори, голова профкому, керівники методоб'єднань або інші вчителі, голова батьківського комітету, учні-старшокласники, бібліотекар.

Етапи створення плану РШ:

I етап - *оцінка попередньої діяльності школи* - де ми зараз? Необхідно провести неофіційні педагогічних спостережень, тестування вчителів, учнів, батьків, бесід з адміністрацією.

II етап - *планування розвитку школи* - де ми бажано бути через 3 - 5 років? Інформація про діяльність навчального закладу використовується для розробки плану РШ, визначення пріоритетів на наступні роки, створення для реалізації цілей системи завдань, проміжних цілей, заходів, термінів виконання, виконавців бажаних результатів. Розробка місії школи, чітке її формулювання є першим кроком для створення оптимальної стратегії управління навчальним закладом. Місія - це сенс існування, призначення (значення), покликання, реалізація замовлення (учнів, громади, суспільства).

Орієнтовні розділи плану розвитку школи:

1. Блок адміністративних питань (цілі та завдання розвитку школи; мотивація необхідності розвитку школи; ресурси, необхідні для реалізації плану - бюджет, штати; яка підтримка необхідна школі з боку владних структур, органів освіти та ін. служб, яка допомога необхідна з боку консультантів, спеціалістів; контроль за реалізацією плану).
2. Зміст навчального процесу (освітньої підготовки).
3. Система оцінювання якості роботи учнів, окремих вчителів, педколективу в цілому.
4. Шкільна культура і психологічний мікроклімат на основі співробітництва.
5. Система заходів з фізичного і психічного розвитку та оздоровлення колективу школи (учнів і вчителів).
6. Система оцінювання результатів реалізації плану РШ. До початку реалізації план РШ має бути обговорений у рай(міськ)відділі освіти, на педраді та затверджений на шкільній раді.

III етап - *реалізація плану РШ* - як краще рухатись у цьому напрямі? Етап трансформування написаного плану в дію, передбачає всі види діяльності, необхідні для виконання плану:

- розробка документів (план розвитку школи, статут, навчальні плани і програми...);
- організація відповідних консультацій спеціалістів;
- придбання необхідних ресурсів за рахунок бюджету чи спонсорів;
- проведення відповідного навчання педколективу;
- надання повної інформації про план РШ вчителям, учням, батькам.

IV етап - *оцінювання діяльності школи в ході реалізації плану РШ* - як ми оцінюємо зміни, що здійснюємо? Передбачає аналіз та оцінку якості ходу впровадження плану розвитку школи та його наслідків. Оцінювання проводиться для внутрішкільного користування і його основні цілі: допомогти вчителям у плануванні та дати їм інформацію про те, що вже досягнуто.

Прогнози заспокоюють, захищають від випадковостей, висвітлюють реалії. Відповідно оцінити – це визначити перспективи розвитку, засоби, механізми досягнення кінцевої мети. Оцінювання – одна з форм управління, спрямованих на визначення перспектив розвитку. Зосередження на контрольній функції призводить до утвердження однобічного, досить звуженого погляду на школу.

Шлях до мети завжди можна зробити швидшим і легшим. Потрібно лише на кожному відрізку усувати все, що уповільнює рух і вводити те, що його прискорює. У цьому сенс щоденної практичної діяльності. Але, щоб усувати те, що заважає, і вводити те, що сприяє, потрібні знання, бажання, сили і час...

Для успішного прогнозування важливо мати об'єктивну картину розвитку процесів чи подій у минулому та опанувати методи формування зв'язку минулого з майбутнім. Необхідно враховувати елементи **ефективної школи**:

- Досягнення стандартів.
- Результативність (ЗНО, олімпіади, конкурси).
- Працевлаштування учнів-випускників.
- Здоров'я учнів, педагогічного колективу.
- Вихованість.
- Зв'язок з громадою, співпраця учні – батьки - вчителі.
- Самодостатність (фінансування).
- Креативність учнів, вчителів, керівництва.
- Вміння показати себе.
- Практичність знань, що дає школа.

Принципи створення плану розвитку школи:

вибірковості, що передбачає необхідність брати до уваги розміри школи, її оточення, можливості педагогічного колективу; зосереджуватися лише на 2-3 пріоритетах розвитку педагогічного процесу;

систематичності - складання плану розвитку школи за певними етапами: оцінка попередньої діяльності школи; планування та реалізація розвитку школи; оцінювання діяльності школи в ході реалізації плану розвитку школи;

безперервності - планування діяльності школи на значний період часу;
всеосяжності - включення до плану пріоритетів діяльності колективу школи, державних пріоритетів та зв'язків з соціальним, природним оточенням;
демократичності - усвідомлена участь всього педагогічного колективу у складанні, виконанні плану розвитку школи, регулярне інформування про хід реалізації плану.

Оцінювання, спрямоване на розвиток.

Ефективність роботи школи тісно взаємопов'язана з її удосконаленням. Для поліпшення роботи школи необхідно впроваджувати процеси і стратегії для підвищення якості на рівні школи та місцевого управління освіти.

«Систематичні, постійні зусилля, які покликані змінити умови навчання та інші відповідні внутрішні умови в одній чи більше школах для ефективного виконання освітніх завдань».

Пам'ятаємо, що:

По-перше, упровадження змін є насамперед упровадженням нових видів діяльності на рівні школи, а не прийняттям рішень про їх упровадження.

По-друге, поліпшення роботи школи — це ретельно спланований і керований процес, який відбувається упродовж декількох років; **зміна — це процес, а не подія!**

По-третє, дуже важко впроваджувати зміни в освіті — навіть в одному класі — без внесення змін у школу як організацію; потрібна співпраця вчителів та підтримка директора школи.

Отже, поліпшення роботи школи передбачає розвиток навчальної програми, посилення шкільної організації, процес навчання-викладання та підхід до оцінювання, спрямований на розвиток. Цей підхід зосереджується на процесі розширення можливостей школи впроваджувати зміни.

Література

1. Оцінювання як поліпшення роботи школи. Робочі матеріали для тренінгу / Оцінювання як поліпшення роботи школи / Упорядники: Г.О. Сиротенко, О.М. Мартинець. – Полтава: ПОІППО, 2009. – 39 с.
2. Планування розвитку школи. Робочі матеріали для тренінгу / Упорядники: Г.О. Сиротенко, О.М. Мартинець – Полтава: ПОІППО, 2009. – 44 с.
3. «Школа майбутнього»: мрія, образ, проект...Робочі матеріали для тренінгу / Упорядник О.М.Мартинець – Полтава: ПОІППО, 2008. –34 с.

Т.Г. Руснак,
начальник відділу освіти
виконавчого комітету Смілянської міської ради

Аналітико-інформаційна робота відділу освіти та міського методичного кабінету за результатами моніторингових досліджень

Останнім часом на всіх рівнях посилилась увага до проблеми поліпшення якості освіти. Перед кожним начальником відділу, керівником закладу освіти стоїть питання: від чого залежить результативність роботи? Яким чином зробити навчальні заклади більш привабливими для учнів та їхніх батьків? Як привернути увагу до школи представників влади, соціальних партнерів? Як підвищити якість освіти? Відповіді на ці та інші аналогічні запитання багато в чому залежать від місцевих умов, а також від сформованої системи управління освітою в місті, районі. А чи можна знайти один шлях, нехай не найлегший і не найкоротший, але саме той, який обов'язково приведе до бажаних відповідей на поставлені запитання? Цей шлях – організація аналітико-інформаційної роботи.

Аналітико-інформаційна діяльність – процес у сфері управління, який передбачає пошук, збір, переробку та надання інформації у формі, придатній для використання при прийнятті управлінських рішень. Для прийняття ефективних і своєчасних управлінських рішень, що відповідають реальному стану функціонування й прогнозування розвитку об'єкта управління — учня, навчального закладу чи системи освіти загалом, необхідна своєчасна, вичерпна, об'єктивна та достовірна інформація про різні аспекти їхньої діяльності.

Отримати цю інформацію можна через налагодження системи моніторингу освіти, який допомагає у:

- віддзеркаленні реальних освітніх процесів та їх регуляції;
- побудові нових моделей, шляхів успішного розвитку освіти;
- вирішенні практичних завдань, зокрема,

а) відділу освіти, методичному кабінету, керівникам навчальних закладів – у прийнятті виважених управлінських рішень, спрямованих на поліпшення якості функціонування освіти;

б) вчителям – в об'єктивному незалежному оцінюванні рівня навчальних досягнень учнів;

в) психологам і соціальним педагогам – у професійному дослідженні стану освітніх процесів;

г) батькам – в орієнтації при виборі напрямку розвитку дитини;

д) учням – у формуванні вміння самооцінювання, профорієнтації.

Кожен відділ освіти має досвід проведення моніторингових досліджень.

Певний досвід такої діяльності маємо і в Смілі. Дослідження та спостереження здійснюємо за різними напрямками функціонування освітньої галузі, зокрема:

- управлінська діяльність;
- професійна майстерність педагогів;
- рівень навчальних досягнень учнів;
- виховна робота;
- психологічний стан та збереження здоров'я;
- комплексна діяльність навчального закладу (дошкільного,

загальноосвітнього, позашкільного) тощо.

Програма досліджень передбачає:

- розробку інструментарію (анкети, пам'ятки, опитувальники, положення);
- підготовку аналітичної довідки чи звіту за результатами досліджень;
- проведення обговорень результатів моніторингових досліджень;
- прийняття рішення;
- підготовка рекомендацій за темою дослідження;
- випуск брошур щодо результатів дослідження;
- контроль за виконанням рішень.

Наведу кілька прикладів проведених досліджень та організації відповідної роботи за їх результатами:

1. Дослідженням, що допомагає бачити систему роботи закладу, коригувати її, сприяти удосконаленню навчально-виховного процесу є проведення щорічного конкурсу «Кращий навчальний заклад. Кращий керівник навчального закладу» у чотирьох номінаціях:

- «Кращий дошкільний навчальний заклад. Кращий керівник дошкільного навчального закладу»;
- «Кращий загальноосвітній навчальний заклад. Кращий керівник загальноосвітнього навчального закладу»;
- «Кращий загальноосвітній навчальний заклад нового типу. Кращий керівник загальноосвітнього навчального закладу нового типу»;
- «Кращий позашкільний навчальний заклад. Кращий керівник позашкільного навчального закладу».

2. Не дивлячись на те, що проведення конкурсу – це складний і відповідальний процес, який вимагає постійного об'єктивного дослідження, якісного спостереження за діяльністю кожного навчального закладу (адже проводяться протягом усього навчального року), проте він є дуже результативним. Інструментарієм для проведення означеного конкурсу є розроблене творчою групою у складі завідувача методичного кабінету та керівників навчальних закладів Положення про проведення конкурсу, яке затверджене наказом відділу освіти. Є критерії оцінювання. Аналіз роботи кожного дошкільного навчального закладу здійснюється за 18 напрямками його діяльності; позашкільного – за 14, а загальноосвітнього – за 25. Для прикладу, при оцінці діяльності загальноосвітнього навчального закладу у минулому навчальному році враховувалося більше 100 показників.

Результати моніторингу дозволяють бачити позиції керівництва, виявити мікроклімат учнівського, учительського, батьківського колективів, надаючи тим самим можливість адміністрації школи аналізувати свої дії, відповідно планувати педагогічну діяльність. Конкурс сприяє розвитку як всієї освітньої галузі в цілому, так і кожного навчального закладу зокрема.

Підсумки конкурсу обговорюються на колегії відділу освіти, приймається відповідне рішення, визначаються переможці, видається наказ. Колективи-переможці та їх керівники нагороджуються почесними грамотами відділу освіти, їм вручаються грошові премії. У минулому навчальному році за результатами конкурсу проведено творчі звіти, презентації закладів освіти з певних напрямків діяльності перед громадськістю міста, результати оприлюднені у засобах масової інформації. У цьому році про роботу закладів-переможців підготовлено та надіслано у заклади методичні бюлетені «Знайомтесь. Кращі навчальні заклади 2010 року». У рамках семінару-практикуму керівників закладів сплановано проведення круглого столу «Досвід одного хай стане надбанням кожного».

Моніторингові дослідження якості освіти учнів початкових класів з математики, результатів олімпіади «Обдарована дитина» показали, що учні найчастіше допускають помилки при розв'язуванні задач з логічним навантаженням та нестандартним формулюванням змісту. Тому з 2009 року для вчителів початкових класів працює семінар-практикум «Формування інтелектуальної культури молодших школярів». Школам рекомендовано у варіативну складову в початкових класах ввести курс «Логіка».

3. Відділом освіти, методичним кабінетом значна увага приділяється моніторинговим дослідженням роботи педагогічних працівників. Зокрема, щороку проводиться моніторинг результативності роботи учителів, які атестуються. Вивчається система роботи вчителя, результативність його роботи, робота над докурсовим та післякурсовим завданням. Результати моніторингових досліджень використовуються під час атестації педагогів.

4. З метою визначення рівня оволодіння вчителів математики методиками щодо контролю для забезпечення ефективності навчання учнів, проведено їх анкетування. Виявлено, що не всі вчителі їх знають, недостатньо орієнтуються, на яких етапах доцільніше застосовувати означені методики.

Тому за підсумками досліджень, відповідно до наказу відділу освіти, методичним кабінетом організовано навчальний семінар «Про використання сучасних методик контролю для забезпечення ефективності навчання школярів», у ході якого проведено тренінгові заняття щодо використання методик. Створено творчу групу та розроблено методичні рекомендації щодо їх використання на різних етапах уроку.

5. Дослідження щодо організації роботи органів учнівського самоврядування показали, що у закладах мало уваги приділяється впровадженню колективних творчих справ. З цією метою проведено методичне об'єднання педагогів-організаторів «Колективні творчі справи, як форма організації учнівського самоврядування». На допомогу педагогам-організаторам розроблені методичні рекомендації «Словник організатора», у яких зазначені різні форми і методи для планування та організації результативної роботи дитячого колективу.

6. З метою виявлення здібностей та нахилів особистості, у навчальних закладах проведено дослідження щодо професійних намірів учнів. За результатами попередніх досліджень були отримані наступні дані щодо направленості особистості:

- людина – людина – 37%,
- людина – художній образ – 18%,
- людина – техніка – 23%,
- людина – знакова система – 13%,
- людина – природа – 9%.

Відповідно до результатів досліджень, та з метою розвитку здібностей та творчого потенціалу учнів, відділом освіти організовано проведення заходів, із залученням практичних психологів та соціальних педагогів:

1. Виступи на батьківських зборах: «Мрії батьків, мрії дітей», «Типи темпераменту та професії».

2. Круглий стіл у міському батьківському клубі «Добродій» – «Мріємо та плануємо разом з дітьми».

3. Лекторії для учнів: «Різноманіття світу професій», «Молодь обирає», «Молодь на роздоріжжі», «Чи важливо не помилитись?», «Ми плануємо, ми обираємо», «Темперамент і професії».

4. Тренінгові заняття для учнів: «Мої мрії, мої бажання», «Я – сильний, я – вільний», «Бажання здійснюються», «Я – творча особистість», «Як не помилитись», «Готуємось до вибору», «Я та світ навколо мене».

5. Виступи на педагогічних радах щодо психологічного супроводу профільного навчання.

6. Випущено тематичні буклети у «Куточку практичного психолога».

7. Центром практичної психології та соціології підготовлено методичні рекомендації з діагностичним інструментарієм щодо визначення направленості особистості та її професійних намірів.

За результатами моніторингу готуються звіти та презентуються перед учасниками навчально-виховного процесу. Кому може бути цікава й корисна інформація? Адміністрації закладів освіти, учителям, учням, батькам,

управлінським структурам, громаді міста. Результати оприлюднюються на нарадах різних рівнів, раді міського методичного кабінету, колегіях відділу, серпневих конференціях, засіданнях батьківського клубу «Добродій», виконавчого комітету, сесіях міської ради, через засоби масової інформації.

Моніторинг – джерело, яке дозволяє приймати управлінські рішення щодо поліпшення якості освіти та прогнозувати навчально-виховні ситуації; оперативно втручатися і вносити відповідні корективи до педагогічного процесу; конкретно планувати роботу з відповідної проблеми з учителями та учнями; створювати умови для порівняння оцінки діяльності педагогічних колективів, організації методичної роботи з керівними та педагогічними кадрами в міжкурсовий період на рівні методичного кабінету, шкільних методичних служб тощо.

Література

1. Лукіна Т.О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: [монографія] / Т.О. Лукіна. - К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 292 с.
2. Лунячек В.Є. Державне управління освітою. – Харків : «Гімназія», 2010. – 286 с.
3. Система оцінювання і самооцінювання досягнень учнів. – К. : Шкільний світ, 2006. – С. 19-24, 33-35.

Н.В. Строкань,
завідувач міського
методичного кабінету м. Золотоноші

Роль міського методичного кабінету у здійсненні науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу на основі моніторингових досліджень

Одним із пріоритетних напрямків роботи відділу освіти, методичного кабінету, загальноосвітніх навчальних закладів та кожного педагога зокрема є забезпечення умов для здобуття кожним учнем якісної освіти. З метою

отримання об'єктивної інформації щодо стану освітньої системи, її складників, виявлення проблем та шляхів їх усунення проводимо моніторингові дослідження. Вважаємо, що моніторинг – це одна з головних функцій управління, бо саме він дозволяє приймати виважені конкретні рішення.

У Положенні про методичний кабінет у розділі «Основні напрями і завдання діяльності методичного кабінету» зазначається, що завданнями методкабінету є здійснення:

- по-перше, моніторингу якості загальної середньої освіти, рівня навчальних досягнень учнів;
- по-друге, моніторингу стану психічного і фізичного розвитку дошкільного віку;
- по-третє, моніторингу стану організації педагогічного процесу і науково-методичної роботи в навчальному закладі;
- по-четверте, організації апробації та моніторингу досліджень науково-методичного забезпечення дошкільної освіти підручниками, навчальними посібниками та іншою навчальною літературою загальноосвітніх навчальних закладів.

Отже, методичний кабінет відіграє провідну роль у здійсненні науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу на основі моніторингових досліджень.

Вважаємо, що науково-методичний супровід – це сукупність форм, технологій, процедур, які забезпечують допомогу педагогічним працівникам у подоланні труднощів педагогічної діяльності. Результат цієї діяльності – підвищення професійного рівня педагогів, що веде до поліпшення якості знань учнів.

Тож і проблема методичного кабінету м. Золотоноші «Організація ефективних форм і методів роботи, спрямованих на підвищення професійної компетентності освітян».

Моніторингові дослідження ми **проводимо на двох рівнях:**

- міський (розгорнутий аналіз діяльності системи освіти в цілому та кожного закладу зокрема: дошкільні заклади, загальноосвітні навчальні заклади різних типів, позашкілля);
- внутрішньошкільний (на рівні шкіл, дошкільних чи позашкільних закладів). На цьому рівні намагаємося фіксувати діяльність кожного учня чи дошкільника, педагогів та діяльність закладу для досягнення мети, що стоїть перед ними.

Крім того проводимо порівняльний аналіз міського та внутрішньошкільного моніторингів.

На кожному з етапів ми взяли найважливіші, на нашу думку, напрями моніторингової діяльності:

- **управлінську діяльність** (виконання нормативно-правових документів про освіту, укомплектацію кадрами, планування роботи, ефективність прийняття управлінських рішень);
- **професійну майстерність** (аналіз якості кадрового забезпечення, результативність організації роботи щодо підвищення кваліфікації,

результативність участі у методичній роботі, пропагування досвіду на рівні області, держави тощо);

- **успішність навчання школярів**, вивчення рівня досягнень з базових дисциплін, профільних предметів, визначення рейтингу роботи обдарованих дітей;
- **виховну та позакласну роботу** (участь у роботі Ліги старшокласників, гурткової роботи, виховних проектах);
- **психологічний стан та збереження здоров'я** (особливу увагу приділяємо аналізу діяльності психологів та соціальних педагогів; системі організації відпочинку та оздоровлення школярів).

Науково-методичний супровід усіх напрямів моніторингових досліджень розпочинаємо з етапу **вхідного діагностування**, яке проводимо шляхом анкетувань, співбесід, опитування, тестування (тестування проводимо з використанням ІКТ). Аналіз діагностування дає можливість дібрати ефективні форми роботи відповідно до потреб кожного педагога, чітко спланувати та організувати роботу.

Форми роботи з методистами, керівниками навчальних закладів, учителями

Види діяльності	Форми роботи	Методи роботи
1. Формування мети і завдань науково-методичного супроводу моніторингу, якісної освіти	Спільні наради відділу освіти, методичного кабінету, керівників навчального закладу	Колективне обговорення технологічних станів супроводу; прийняття управлінських рішень
2. Діагностування	Анкетування, співбесіди, тестування, відвідування уроків, вивчення шкільної документації	Аналіз діагностування; планування роботи
3. Діяльність методистів методичного кабінету та керівників навчального закладу щодо організації ефективних форм роботи, передбачених планами	Методоб'єднання, наради, творчі групи, семінари-практикуми	Розробка пам'яток, методичних бюлетенів, науково-методичного інструментарію; ділові ігри, тренінги
4. Аналіз результатів проведення роботи	Вивчення інформаційних довідок, проведення засідань методичних рад, участь у роботі колегії відділу освіти, педрад	Узагальнення і систематизація результатів моніторингу
5. Підсумки моніторингу та стимулювання педагогів	Організація конкурсів, атестація випуску друкованої продукції	Аналіз результатів. Моральне і матеріальне заохочення

За результатами проведення моніторингових досліджень визначаються рейтинги навчальних закладів.

Аналіз роботи методичного кабінету щодо здійснення науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу на основі моніторингових досліджень показує, що за останній період:

- підвищився професійний рівень педагогів;
- поліпшилася організація управлінської та методичної роботи в навчальних закладах міста;
- диференціювався зміст, форми і методи методичної роботи;
- поліпшилася результативність роботи окремих педагогів та навчальних закладів на рівні області та держави;
- активізувалася експериментально-дослідницька робота;
- підвищилася якість знань учнів та результативність роботи обдарованих дітей.

Значну допомогу в організації моніторингових досліджень надають працівники центру моніторингу Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників. Методисти міського методичного кабінету і заступники директора з навчально-виховної роботи, , пройшовши навчання за програмою курсу «Компетентісний підхід до педагогічних вимірювань та управління якістю освіти», ще більше активізували даний напрямок діяльності і вибудували власну систему щодо вивчення якості освіти на рівні міста.

Література

1. Коротков Е. Концепція якості освіти / Е. Коротков // Підручник для директора, 2006. – № 7. – С. 11–14.
2. Крупеніна Н. Моніторинг у середньому загальноосвітньому закладі / Н. Крупеніна // Управління освітою. – 2002. – №2. – С. 9.
3. Севрук А. И. , Юнина Е. А. Мониторинг качества преподавания в школе: учебное пособие / А. И. Севрук, Е. А. Юнина. – М. : Педагогическое общество России, 2005. – 144 с.
4. Примірне положення про відділ управління освіти виконавчого комітету міської ради) / Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2003. – №9. – С.20–22.

Л.О.Манзенко,
завідувач Канівського
районного методичного кабінету

Роль районного (міського) методичного кабінету та керівників ЗНЗ у здійсненні науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу на основі моніторингових досліджень

Якість освіти набуває особливої актуальності на сучасному етапі розвитку суспільства, стає національним пріоритетом.

Але, перш ніж управляти якістю освіти, необхідно навчитися обґрунтовувати показники, критерії, за якими визначати та оцінювати її якість.

Національною доктриною розвитку освіти України проголошено створення системи моніторингу освітнього процесу як механізму вимірювання якості освіти.

У Положенні про районний (міський) методичний кабінет (центр) у розділі III "Основні напрями і завдання діяльності методкабінету (центру)", пункт 3.2. "Основними завданнями методкабінету (центру) є здійснення :

- моніторингу якості загальної середньої освіти, рівня навчальних досягнень учнів, у тому числі тих, що навчаються за альтернативними підручниками і навчальними посібниками, їх відповідності Державному стандарту початкової, базової і повної загальної середньої освіти;
- моніторингу умов забезпечення психічного та фізичного стану учнів навчальних закладів;
- моніторингу стану психічного і фізичного розвитку дітей дошкільного віку, набуття ними життєвого досвіду та вироблення вмінь і навичок, необхідних для подальшого навчання; стану організації педагогічного процесу і науково-методичної роботи в цих закладах;
- здійснення організації апробації та моніторингових досліджень навчально-методичного забезпечення дошкільної освіти, підручників, навчальних посібників та іншої навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів.

Отже, на сучасному етапі важливо приділити увагу підготовці керівників шкіл, працівників методичних і психологічних служб до роботи в нових умовах, оскільки «шкільна освіта набуває все більшої варіативності, інноваційності й особистісної значущості, а це закономірно загострює проблему її якості, вимагає виконання державних стандартів не лише учнівських досягнень, а й запровадження державного стандарту умов їх

досягнення, змін у системі контролю, в оцінюванні роботи вчителя і атестації навчального закладу». В чому ж суть такої підготовки?

Керівники освітніх закладів, методисти РМК (ММК) повинні бути виконавцями завдань, що вимагають умінь аналізувати, співставляти, прогнозувати, вміло приймати рішення; мають бути компетентними супровідниками вчителів, супровідниками реалізації актуальних психолого-педагогічних та соціальних проблем розвитку сучасної школи, розвитку і функціонування освітніх систем, зокрема створення системи моніторингу якості освіти на локальному та районному рівнях.

Необхідність у здійсненні науково-методичного та психологічного супроводу виникла, в першу чергу, з-за таких причин:

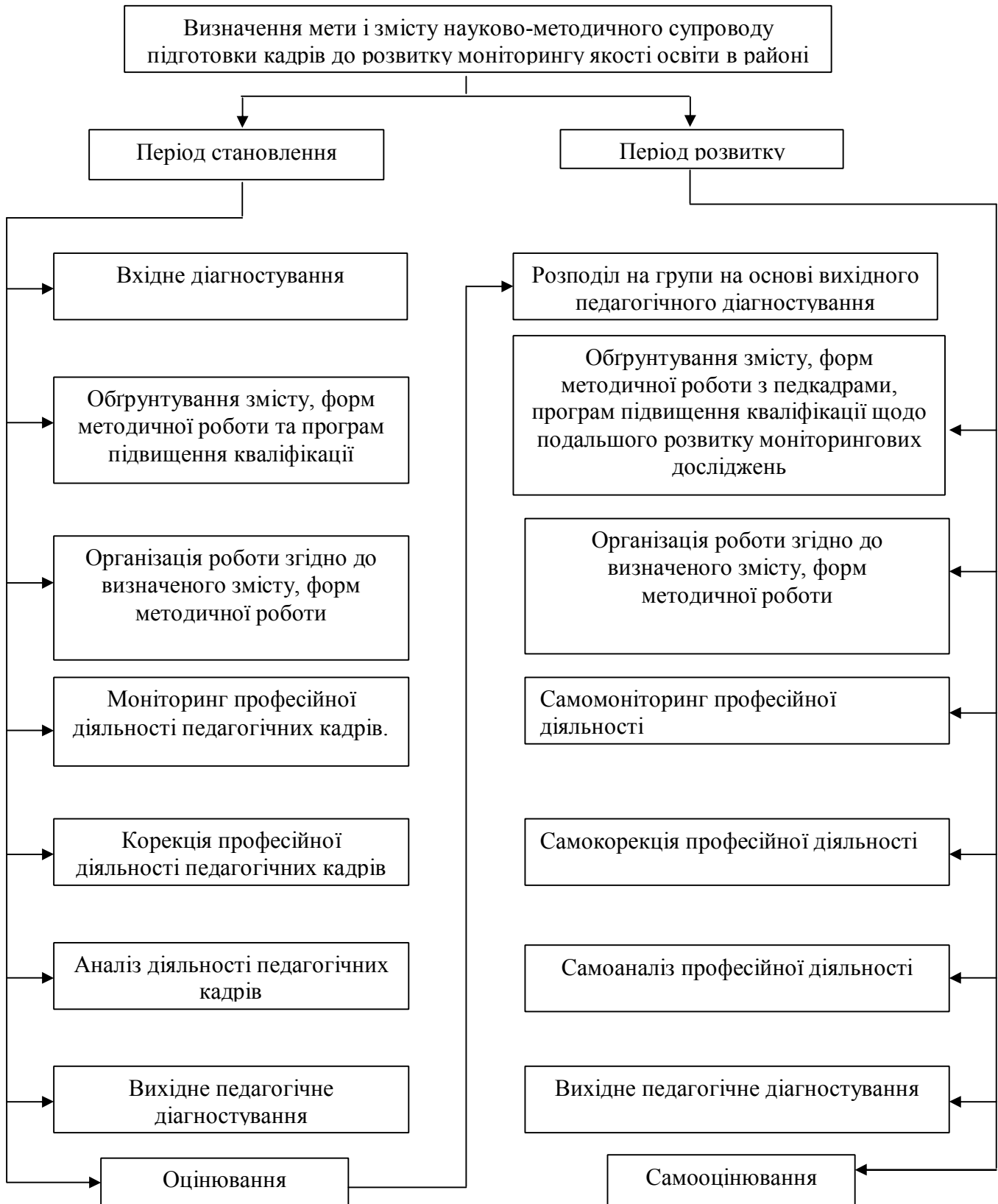
- більшість учителів недостатньо володіють глибокими знаннями педагогічного оцінювання, вміннями застосовувати на практиці різні методи оцінювання та вимірювання рівня успішності навчання учнів;
- адміністрації шкіл не завжди можуть надати компетентну допомогу вчителям, стати їхніми компетентними супровідниками, оскільки й самі недостатньо володіють науково-обґрунтованими діагностико-прогностичними методиками.

Розглянемо поняття «супровід».

Термін «науково-методичний та психологічний супровід» дослідники розглядають як сукупність різноманітних форм, технологій, процедур, заходів, які забезпечують допомогу педагогічним працівникам у подоланні труднощів професійної діяльності. Вони підкреслюють гуманістичну сутність супроводу, його спрямованість на процес розвитку особистості. Особистість плекає особистість. Результатом науково-методичного супроводу має бути якість професійної діяльності педагога.

Усвідомленню і визначенню сутності науково-методичного супроводу сприяє цілісне бачення організаційної структури створення системи моніторингу якості освіти, а також розроблення технології супроводу. Технологічні етапи науково-методичного супроводу використовуємо ті, що подані у методичному посібнику ... (не буду на них детально зупинятися).

Технологія науково-методичного супроводу підготовки педагогічних кадрів до розвитку моніторингу якості освіти в регіоні

Роботу з педагогічними кадрами розпочинаємо з етапу вхідного діагностування, метою якого є вивчення ступеня розвитку між реальним рівнем компетентності з означених питань та тим, що вимагається. Вивчення педагогічної діяльності, виявлення основних труднощів проводимо за допомогою різних методів: анкетування, співбесід, опитування, тестування тощо. Головним є те, що методична служба району ставить за мету навчати освітян елементам самоаналізу, самомоніторингу, самокорекції.

Переконалися в тому, що якість супроводу значною мірою залежить від добору доцільних форм і методів роботи з методистами. (слайд 2).

Вважаємо, що результативність науково-методичного та психологічного супроводу розвитку ЗНО та моніторингу якості освіти, підготовки педагогічних кадрів до його здійснення залежить від супровідників, які мають бачити себе повноправними членами педагогічних колективів, менеджерами з розвитку школи, турбуючись про підвищення якості шкільної освіти. Аналіз роботи протягом останніх років дозволив зробити такі висновки:

- в організації системи науково-методичного та психологічного супроводу розвитку моніторингових досліджень, підготовки педагогічних кадрів до їх здійснення важливим є технологічний підхід, для реалізації якого розроблено доцільну, на нашу думку, технологію;
- диференціювання змісту, форм і методів методичної роботи з педагогічними кадрами щодо впровадження технології науково-методичного супроводу розвитку моніторингових досліджень дозволяє перевести їх на рефлексивне управління (самоаналіз, самомоніторинг, самокорекцію, самооцінювання);
- упровадження технології науково-методичного та психологічного супроводу сприяє професійному зростанню педагогічних кадрів і підвищенню результативності навчального процесу, формуванню вміння проводити різні види моніторингових досліджень як на рівні школи, так і на рівні районного відділу освіти.

Ми створили Проект « Моніторинг шкільної якості освіти" та розробили Положення "Про моніторинг якості освітнього процесу в навчально-виховних закладах"

Проблема проекту: "Створення системи моніторингу якості освіти на районному рівні"

Мета проекту:

1. Створення умов для розвитку моніторингових досліджень на різних управлінських рівнях району та ЗНЗ.
2. Підвищення якості шкільної освіти

ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ

1. Створити районну координаційну раду з питань організації і проведення моніторингових досліджень.
2. Розробити модель моніторингу якості шкільної освіти.

3. Розробити методику проведення моніторингу якості освіти й технологію обробки його результатів.
4. Створити опорні школи з питань моніторингових досліджень.
6. Налагодити співпрацю з структурними підрозділами ОШОПП з питань підвищення кваліфікації освітян району з питань педагогічного оцінювання та управління якістю освіти.
7. Постійно відстежувати динаміку індивідуальних досягнень учнів.
8. Розробити критерії оцінювання рівня педагогічної майстерності вчителів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

На рівні школярів

Самовдосконалення, самореалізація та рефлексія.

На рівні педагогів

- Вдосконалення професійної культури.
- Участь у дослідницькій роботі щодо реалізації програм моніторингових досліджень.
- Підвищення рівня професійної майстерності та самосвідомості на основі самооцінки педагогічної діяльності.

На рівні району та навчально-виховних закладів

- Здійснення порівняльного аналізу результатів моніторингу та коригування освітнього процесу з метою підвищення його якості на рівні району.
- Розробка та запровадження коригувальних програм у навчальний процес вчителями навчальних закладів.
- Створення програм розвитку якості освіти з базових предметів. Становлення системи моніторингу якості освіти.
- Удосконалення управління якістю шкільної освіти.

Термін проведення: 2009-2012 н.р.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Зміст та сутність

У навчальному процесі кожної школи створюється освітнє середовище, до якого належить система педагогічної взаємодії "вчитель-учень". Результатом впливу освітнього середовища на дитину є навченість, вихованість, розвиток, які плануються школою при створенні освітнього середовища. Виникає необхідність постійного відстеження результатів впливу освітнього середовища на дитину протягом навчального процесу та його об'єктивного оцінювання. Це можливо здійснити через систему моніторингових досліджень на рівнях районному та шкільному.

Оскільки моніторинг є неперервним тривалим спостереженням за станом якості освітнього середовища, його впливом на дитину, то виникає потреба у своєчасному інформуванні педагогічних працівників, батьків і дітей про позитивні, а також можливі несприятливі, критичні ситуації, а також коригування нового процесу.

Складові моніторингу:

- збір інформації;
- зберігання інформації;
- обробка інформації;
- аналіз інформації.

Ефективно реалізувати такі завдання можна за таких умов:

- якісної підготовки педагогічних кадрів для забезпечення здійснення моніторингу якості освіти;
- тісно в співпраці освітян, учнів і їхніх батьків у запровадженні коригувальних програм з метою підвищення якості освіти;
- відкритість системи інформування про досягнення учнів, учнівських та педагогічних колективів.

Технологія моніторингу

Основний показник системи знань і умінь учнів із навчального предмета - **рівень навчальних досягнень**.

Технологія відслідкування навчальних досягнень школярів реалізується відповідно до розроблених логічно-структурних схем із кожного предмета та охоплює дії контролю та результат навчання.

При проведенні моніторингу необхідно мати відповідну, бажано автоматизовану, систему обробки даних.

В основу вимірювальних засобів, використаних під час проведення моніторингу, покласти стандартні контрольні роботи, які належать до курсу певного предмета.

Вимірювальні матеріали моніторингу повинні передбачити одержання інформації, яка стосуватиметься кожного учня зокрема та класу загалом.

Це дасть змогу провести обґрунтоване коригування процесу навчання, направлено на його індивідуалізацію.

Вимірювальний засіб (тест, наприклад), який використовується під час моніторингу, повинен супроводжуватись технологічним пакетом, до якого належать:

- низка завдань для учнів із необхідними інструкціями для їх виконання;
- інструкції про порядок проведення тестування та фіксації первинної інформації;
- алгоритм переведення первинної інформації в числову;
- опис засобів інтерпретації отриманої числової інформації;
- опис цілей для яких призначений певний вимірювальний засіб;
- критерії оцінювання та алгоритм проведення оцінювання на підставі рекомендованих критеріїв.

Критерії якості педагогічних вимірювань:

- об'єктивність (результат, що не залежить від стану, особистих рис та кількості тих, хто його проводить);
- надійність (рівень стійкості результатів);
- валідність (належна відповідність отриманих даних);
- точність (коливання результатів вимірювання підпорядковані чітким статистичним закономірностям)

Методи педагогічного вимірювання:

- спостереження;
- усна форма перевірки;
- письмова форма перевірки;
- співбесіда;
- тестування;
- анкетування;
- діагностичні завдання;
- експертне оцінювання.

Відслідкування проходить у двох напрямках:

- рівень розвитку учня;
- ступінь відповідності реальних навчальних досягнень учнів державними освітнім стандартам;

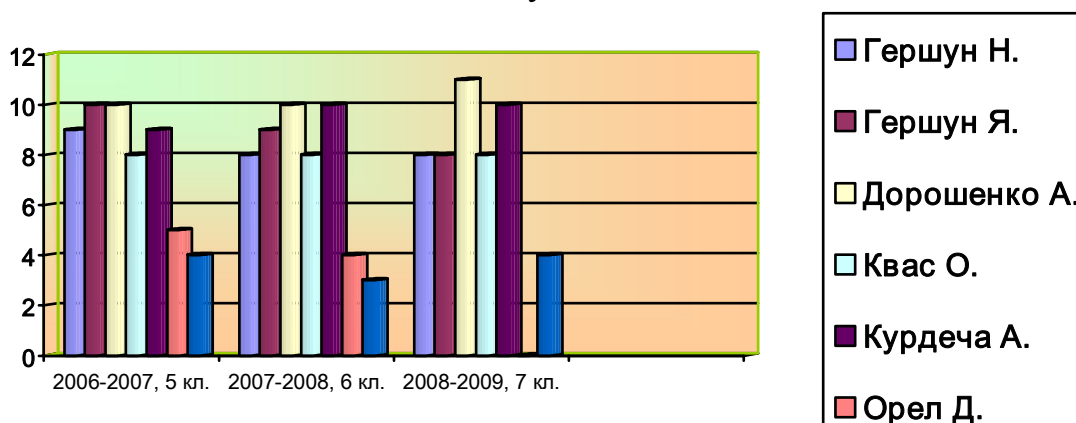
Кінцевий результат моніторингу якості освіти оцінюється за рівнями навчальних досягнень учнів:

- перший (ознайомлення) - початковий;
- другий (репродуктивний) - середній;
- третій (продуктивне перетворення) - достатній;
- четвертий - творчий.

Який вихід на учня? Приклад наведу результатів проведення моніторингу вчителем Гуржій, яка представляла свою роботу на районному семінарі.

Моніторинг

навчальних досягнень учнів з біології

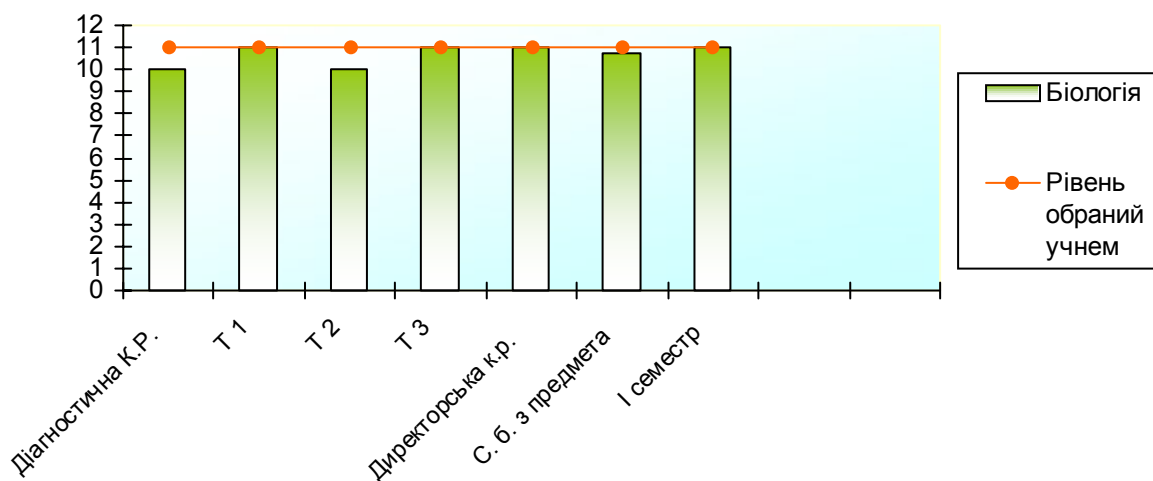
Вчитець: *Гуржій Т.М*

Предметний моніторинг
Дорошенко Анастасія 8 клас

Предмет	Рівень навчальних досягнень обраний учнем (бал)	Діагностична к.р.	Тематична 1	Тематична 2	Тематична 3	Тематична 4	Тематична 5	Директорська к.р.	С.бал	с
1. Укр. мова										
2. Укр. Літ.										
3. Зар. літ										
4. Англ. мова										
5. Нім. мова										
6. Історія										
7. ОБЖ (осн. здоров'я)										
8. Біологія	11	10	11	10	11	-	-	11	10,5	
9. Хімія	10	8	10	8	-	-	-	10	9	
10. Географ.										
11. Алгебра										
12. Геометр.										
13. Фізика										
14. Ф – ра										
15. Труд. Н.										
16. Музика										
17. Обр. мист										

Предметний моніторинг
I семестр 2009-2010 н.р.

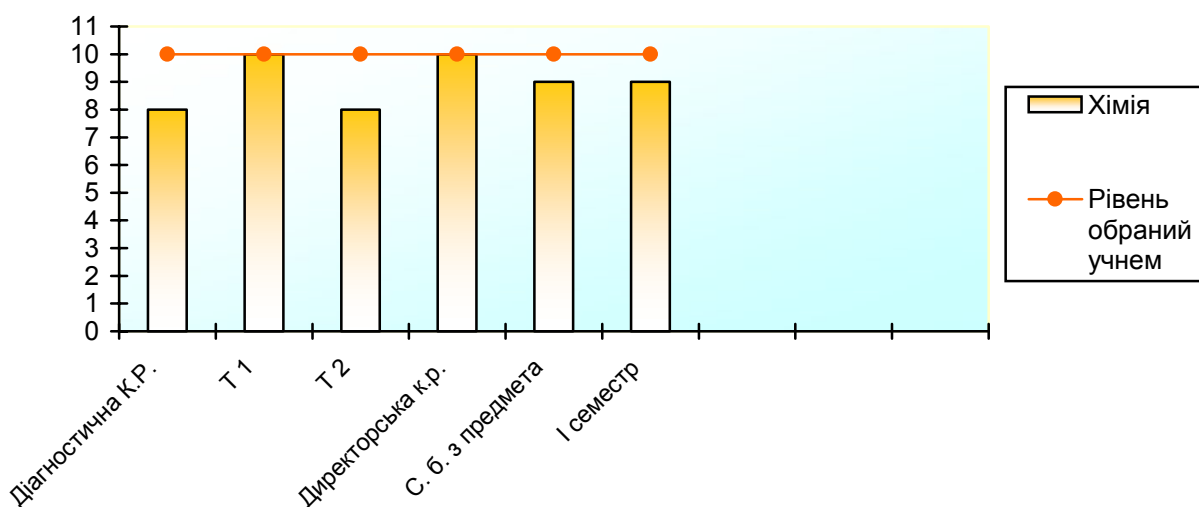
Дорошенко Анастасія 8 клас
Біологія
Вчитель: Гуржій Т.М..

Дорошенко Анастасія 8 клас

Хімія

Вчитель: Гуржій Т.М..

Біологія: предметний моніторинг дозволяє виявити та відстежити динаміку розвитку навчальних досягнень учня з різних видів навчальної діяльності, контролю знань у певний період, протягом I семестру 2009-2010 н.р. Учениця вибрала високий рівень результативності навчальної діяльності – 11 балів. Аналізуючи динаміку розвитку навчальних досягнень відзначимо, що у 100% показнику вибір підтвердився з незначною похибкою $\Delta 0,7$ бала.

Хімія: Учениця вибрала високий рівень результативності навчальної діяльності – 10 балів. Аналізуючи динаміку розвитку навчальних досягнень відзначимо, що у 33% показнику вибір підтвердився, проте у 66% похибка складала $\Delta 1,5$ бала.

Предметний моніторинг допомагає своєчасно виявити труднощі, з якими зустрічається учень у навчальній діяльності, прогалини в його знаннях та вміннях. На основі отриманих результатів учитель розробляє корекційні завдання для кожного класу, індивідуально для кожного учня залежно від рівня його підготовки. Учитель планує опрацювання тих частин навчального матеріалу, які не якісно засвоїли учні. В такому випадку на рівні класу застосовується диференційоване навчання, а на рівні учня-індивідуальний підхід. Для

Дорошенко Анастасія учениця 8 класу
Малоржавецького НВК
«Предметне портфоліо учня - стимул для
самовдосконалення та натхнення до
креативності»

учнів із середнім рівнем учитель пропонує групові форми роботи опрацювання матеріалу, а для учнів із достатнім та високим рівнем навчання – завдання творчого характеру.

Корекція

Дорошенко Анастасії було запропоновано опрацювати додатково основні питання та теми, в яких учениця проявила прогалини в знаннях при написанні діагностичних контрольних робіт з хімії та біології.

Позитивні результати навчальних досягнень після опрацювання зазначеного матеріалу відразу ж відстежилися при оцінюванні Т 1 з хімії та біології так як дані теми виявилися фундаментальними для засвоєння наступних тем.

Маючи певні прогалини в знаннях виявлені попередньо вплинули на якість засвоєного матеріалу Т 2. Учениця приділила належну увагу усуненню прогалин і досягла бажаного результату на кінець I семестру.

Систематичне відстеження якості освіти сприяє ефективнішому оцінюванню. Це, у свою чергу, дозволяє вчителю контролювати власну діяльність та прогнозувати кінцеві рівні навчальних досягнень учнів (учня), проектувати плани навчання.

Серед корекційних завдань особливо виділяються і мають методичну забезпеченість наступні:

- чітко визначити роль і місце оціночної діяльності НВП, що викликає потребу учня та вчителя отримувати інформацію про те, чи відповідає якість знань та умінь учня, вчителя відповідним вимогам, державним стандартам;
- учитель-предметник повинен знати здібності та інтереси учнів (учня), рівень задоволеності, рівень досягнень учнів (учня);
- виявлення ресурсів для розвитку креативних здібностей засобами навчальної діяльності;
- підбір форм та методів роботи з учнями (учнем) за допомогою яких можна корегувати навченість учнів (учня);
- розвивати пізнавальну активність учнів (досягається реалізацією принципу доступності навчального матеріалу, забезпеченням «ефекту новизни» в процесі рішення навчальних задач);
- розвивати загально інтелектуальні вміння: прийоми аналізу, порівняння, узагальнення, навички групування та класифікації;
- здійснювати нормування навчальної діяльності, формувати вміння орієнтуватися в завданні, виховувати навички самоконтролю та самооцінки.

Висновки

Моніторингові дослідження на рівні навчального закладу дають змогу:

- адміністрації ЗНЗ отримати якісну достовірну інформацію про діяльність кожного класного колективу, кожного вчителя, всіх методичних структур;
- встановити причини, які гальмують ефективність їхньої діяльності;
- реалізувати зворотній зв'язок в управлінні навчально – виховним процесом;
- підвищити якість та ефективність управління діяльністю всіх методичних структур навчального закладу на основі комплексності, оптимальності, перспективності;
- спрогнозувати подальші тенденції та можливості розвитку навчального закладу;
- враховувати результати моніторингу під час атестації вчителя.

Моніторингові дослідження на рівні методичних об'єднань

- спонукають учителів до виконання функцій, спрямованих на виявлення динаміки розвитку учнів;
- підвищення рівня педагогічної майстерності та культури, мотивації на якісне навчання та виховання школярів;
- формування здатності вчителів до інновацій та пошукової роботи.

Моніторингові дослідження на рівні вчителя дають змогу:

- отримати кількісну та якісну інформацію щодо результатів навчальних досягнень учнів;
- виробити оптимальний варіант співпраці „вчитель – учень”, розробити корекційні заходи на подолання прогалин у знаннях;
- спроектувати зміни до календарного та поурочного планування з предмета;
- здійснити самоаналіз з метою підвищення професійного рівня викладання.

Додаток 1

Н.І.Лісова, заступник директора
Черкаського ОШОПП, кандидат педагогічних наук;

О.А. Бондаренко,
завідувач лабораторії-центру ЗНО та
моніторингу якості освіти.

Програма спецкурсу «Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю освіти»

Програма рекомендується для підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів і координаторів з питань зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти районних/міських відділів освіти і методичних кабінетів.

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка
2. Тематичний план спецкурсу очно-дистанційної форми «Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю освіти»
3. Зміст програми спецкурсу
4. Література

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму спецкурсу «Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю освіти» розроблено відповідно до Указу Президента України від 20 березня 2008 №244/2008 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», постанов Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 №1095 «Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти» (із змінами), від 31 грудня 2005 №1312 «Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти» (із змінами) та розпорядження від 16 жовтня 2008 року №1352-р «Про затвердження комплексного плану заходів з розвитку освіти в Україні на період до 2011 року» та інших документів, у яких визначаються основні напрямки створення системи моніторингу якості освіти.

Мета спецкурсу: якісна підготовка освітян до створення системи моніторингу якості освіти, впровадження моделі зовнішнього незалежного оцінювання, оцінювання та атестації навчальних закладів, педагогічних працівників у регіоні.

Спецкурс «Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю освіти» спрямований **на виконання таких завдань:**

- удосконалення теоретичної компетентності керівників навчальних закладів, спеціалістів відділів освіти з питань педагогічних вимірювань і управління якістю освіти;
- формування навичок конструювання системи моніторингових досліджень та системи підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання;
- удосконалення вмінь самоосвітньої діяльності, що забезпечить розвиток професійної компетентності в сфері освітнього моніторингу.

Принципи побудови програми спецкурсу: науковість, доступність, системність, урахування регіонального досвіду (вивчення практичної роботи щодо проведення моніторингових досліджень у навчальних закладах області) та рівня компетентності і потреб слухачів курсів підвищення кваліфікації; практична орієнтованість (участь у моніторингових дослідженнях всеукраїнського і регіонального рівнів, аналіз результатів моніторингових досліджень); культуровідповідність.

Програма спецкурсу рекомендується для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи післядипломної педагогічної освіти, а саме: керівників навчально-виховних закладів та спеціалістів-координаторів з питань зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти районних/міських відділів освіти.

Програма спецкурсу розрахована на 36 годин і включає такі навчальні модулі, розділи: якість освіти як об'єкт вимірювання та управління; тестування як психолого-педагогічний засіб оцінювання якості навчальних досягнень учнів; самостійна робота; дистанційний курс; підсумкова та залікова робота (теми позначені у тематичному плані).

Реалізація завдань для досягнення навчальних результатів модулів здійснюється в очній і дистанційній формах навчання шляхом розгляду навчального матеріалу на лекціях (презентаціях, інтерактивних), виконання практичної роботи в групах, участі в проведенні семінарських занять, «круглих столів», тестуванні та інших формах роботи. Навчальна стратегія курсу реалізується також дистанційною формою навчання через проведення Інтернет-консультацій та практичне розв'язування тестових завдань, оцінки якості створених тестових завдань; самостійне вивчення слухачами навчального матеріалу, рекомендованого викладачами спецкурсу.

На практичних заняттях значна частина відводиться моделюванню проектів, розв'язку педагогічних вправ, тестів з управління якістю освіти, педагогічного оцінювання тощо.

Завдання для самостійної роботи орієнтовані на збір та опрацювання матеріалів про міжнародні та всеукраїнські проекти моніторингових досліджень; створення власних програм моніторингових досліджень; розробку презентацій власних проектів; розв'язування тестових завдань тощо.

Програма спецкурсу містить залікову роботу (тест), список індивідуальних творчих завдань, глосарій та список рекомендованої літератури.

Обов'язковою умовою спецкурсу є проведення вхідного та вихідного діагностування за допомогою діагностичної карти ефективності викладання спецкурсу.

Програма спецкурсу очно-дистанційної форми
«Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління
якістю освіти»

№	Зміст	Розподіл годин		
		Теоретичні	Практичні	Всього
	Вступ до курсу	0,5		0,5
1.	Якість освіти як об'єкт вимірювання та управління	5	4	9
2.	Тестування як психолого-педагогічний засіб оцінювання якості навчальних досягнень учнів	3	3	6
3.	Самостійна робота			9
4.	Дистанційний курс		6	6
5.	Залікова та підсумкова робота	0,5	5	5,5
	Всього:	9	18	36

Тематичний план спецкурсу

1.	Вступ до спецкурсу. Вхідне діагностування.
	Якість освіти як об'єкт вимірювання та управління
	<i>1.1. Основні поняття якості освіти</i>
	<i>1.2. Моніторинг якості освіти</i>
	<i>1.3. Технології вимірювання та оцінювання якості освіти</i>
	<i>1.4. Атестація та оцінювання якості навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу</i>
2.	Тестування як психолого-педагогічний засіб оцінювання якості навчальних досягнень учнів
	<i>2.1. Теоретичні основи тестування</i>
	<i>2.2. Створення якісного тесту</i>
	<i>2.3. Упровадження тестування в навчальний процес</i>
	<i>2.4. Система ЗНО та запровадження її в регіоні</i>
3.	Самостійна робота
	<i>3.1. Опрацювання рекомендованої літератури</i>
	<i>3.2. Створення програм внутрішкільного моніторингу освітнього процесу з використанням тестових технологій</i>
4.	Дистанційний курс
	<i>4.1. Проведення практичної роботи з питань створення якісного тесту, оцінки якості тестових завдань</i>

	<i>4.2. Проведення інтернет-консультацій з питань спецкурсу</i>
5.	Залікова та підсумкова робота
	<i>5.1. Підсумкова лекція</i>
	<i>5.2. захист творчих робіт. Контрольне тестування</i>
	<i>5.3. Вихідне діагностування</i>

Розподіл навчальних годин спецкурсу

№	Зміст	Розподіл годин						Всього
		Лекції	Семінари Захист творчих робіт	Практичні	Тести	Інтернет-форми	Сам ост. робота	
	Вступ до курсу. Вхідне діагностування.	0,5						0,5
1	Якість освіти як об'єкт вимірювання та управління	3	2	4				9
	<i>1.1. Основні поняття якості освіти</i>	1						1
	<i>1.2. Моніторинг якості освіти</i>	1		1				2
	<i>1.3. Технології вимірювання та оцінювання якості освіти</i>	1		1				2
	<i>1.4. Атестація та оцінювання якості роботи загальноосвітнього навчального закладу</i>		1	1				2
	<i>1.5. Атестація як засіб діагностики й підвищення професійної компетентності педагогічних працівників.</i>		1	1				2
2	Тестування як психолого-педагогічний засіб оцінювання якості навчальних досягнень учнів	2	1	3				6
	<i>2.1. Теоретичні основи тестування</i>	1						1
	<i>2.2. Створення якісного тесту</i>	1		1				2
	<i>2.3. Упровадження тестування в навчальний процес</i>		1	1				2
	<i>2.4. Система ЗНО та запровадження її в регіоні</i>			1				1
3	Самостійна робота						9	9
	<i>3.1. Опрацювання рекомендованої літератури</i>							
	<i>3.2. Створення програм внутрішкільного моніторингу освітнього процесу з використанням тестових технологій</i>							
	<i>3.3. Створення тестових завдань різних форматів на різні когнітивні рівні</i>							
4	Дистанційний курс				3	3		6
	<i>4.1. Проведення практичної роботи з питань створення якісного тесту, оцінки якості тестових завдань</i>				3			3
	<i>4.2. Проведення інтернет-консультацій з</i>					3		3

	<i>питань спецкурсу</i>							
5	Залікова та підсумкова робота	0,5	2	2	1			5,5
	<i>5.1. Підсумкова лекція</i>	0,5						0,5
	<i>5.2. Захист творчих робіт. Контрольне тестування</i>		2		1			3
	<i>5.3. Вихідне діагностування</i>			2				2
	Всього:	6	3/2	9	4	3	9	36

Зміст програми спецкурсу

Вступ до спецкурсу

Модуль I. Якість освіти як об'єкт вимірювання та управління

Мета модуля – розвиток професійних компетенцій слухачів курсів підвищення кваліфікації щодо впровадження технологій вимірювання та управління якістю освіти на локальному рівні.

Завдання модуля:

систематизувати знання щодо

- чинників, які впливають на якість освіти;
- стандартів, за якими визначається якість освіти;
- основних способів забезпечення якості освіти;
- сутності моніторингу як складової управлінської діяльності;
- особливостей функціонування системи моніторингових досліджень;
- процедури атестації, оцінювання якості навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу та атестації педагогічних працівників;

сформувати вміння (навички):

- здійснювати аналіз навчально-виховного процесу у навчальному закладі та формувати основні освітні проблеми як об'єкти моніторингу та управління;
- розробляти програми моніторингових досліджень загальноосвітніх навчальних закладів, спрямованих на розвиток конкретного навчального закладу;
- розробляти інструментарій внутрішнього оцінювання педагогічної діяльності педагогічних кадрів;
- планувати на основі діагностичних даних корекційну роботу з педпрацівниками щодо ліквідації первинних проблем та підвищення професійної майстерності;

розвинути установки до:

- проведення психолого-педагогічного супроводу упровадження моніторингових досліджень на локальному рівні;
- здійснення аналітико-прогностичної діяльності за результатами моніторингових досліджень;
- написання рекомендацій за результатами моніторингових досліджень.

Очікувані навчальні результати:

знання:

- сутності моніторингу як складової управлінської діяльності;
- особливостей функціонування системи моніторингових досліджень;
- процедури атестації, оцінювання якості навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу та атестації педагогічних працівників;

уміння (навички):

- здійснювати аналіз навчально-виховного процесу у закладі та формувати основні освітні проблеми як об'єкти моніторингу та управління;
- розробляти програми моніторингових досліджень, спрямованих на розвиток навчального закладу;
- розробляти інструментарій внутрішнього оцінювання педагогічної діяльності педагогічних кадрів;
- планувати на основі діагностичних даних корекційну роботу з педпрацівниками щодо ліквідації первинних проблем та підвищення професійної майстерності;

розвинути установки до:

- проведення психолого-педагогічного супроводу впровадження моніторингових досліджень на локальному рівні;
- здійснення аналітико-прогностичної діяльності за результатами моніторингових досліджень;
- написання рекомендацій за результатами моніторингових досліджень.

Вступ до спецкурсу (0,5 год.)

Тема 1.1. Основні поняття якості освіти (1 год.)

Якість освіти – пріоритетний напрям освітньої політики в Україні. Критерії якості освіти. Індикатори якості освіти. Поняття якості загальної середньої освіти. Складові якості освіти. Зовнішні та внутрішні компоненти якості освіти. Системи показників якості загальної середньої освіти. Поняття компетентності та системності в контексті проблеми педагогічних вимірювань та управління якістю освіти.

Тема 1.2. Моніторинг якості освіти (2 год.)

Поняття про моніторинг в освіті. Головна мета, основні завдання моніторингу. Функції освітнього моніторингу. Об'єкти моніторингу. Рівні освітнього моніторингу: міжнародні, національні, регіональні, муніципальні, внутрішньошкільні. Види моніторингу: інформаційний, управлінський, педагогічний, психологічний, медичний, соціологічний, демографічний. Етапи проведення моніторингових досліджень.

Тема 1.3. Методика вимірювання та оцінювання якості освіти (2 год.)

Сутність кваліметрії та методика використання кваліметричних моделей. Основні напрями кваліметрії в освіті.

Основні категорії вимірювання: метод, інструмент, процедура вимірювання, процедура оцінювання. Типи вимірювання та їх характеристика. Визначення якості методу вимірювання: об'єктивність, мінімізація впливу, стандартизація умов, надійність, точність. Інструмент вимірювання: анкета, тест та інші вимірники.

Процедура оцінювання. Методика оцінювання якості навчальної літератури. Інструментарій: анкети для вчителів, учнів та методика їх заповнення. Анкета для батьків та особливості роботи з нею. Аналіз результатів моніторингового дослідження навчальної літератури. Методика проведення досліджень інших об'єктів.

Психолого-педагогічний супровід моніторингових досліджень. Розробка рекомендацій за результатами моніторингових досліджень.

Тема 1.4. Атестація та оцінювання якості роботи загальноосвітнього навчального закладу (2 год.)

Критерії оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу. Інструментарій для оцінювання. Процедура оцінювання. Етапи оцінювання. Аналіз та використання результатів оцінювання. Нормативно-правове забезпечення процесу атестації навчальних закладів. Планування розвитку загальноосвітнього навчального закладу (етапи стратегічного планування).

Тема 1.5. Атестація як засіб діагностики й підвищення професійної компетентності педагогічних працівників (2 год.)

Нормативно-правова база з питань атестації педагогічних працівників. Мета та завдання атестації. Умови атестації. Принципи, на яких базується атестація. Управлінська діяльність з атестації. Вивчення та оцінювання системи роботи педагогічного працівника, аналіз та самоаналіз педагогічної діяльності. Оформлення підсумкових матеріалів щодо системи роботи педагогічного працівника, який атестується.

Модуль 2. Тестування як психолого-педагогічний засіб оцінювання якості навчальних досягнень учнів

Мета модуля – формування компетенцій слухачів курсів підвищення кваліфікації щодо здійснення технологій педагогічного вимірювання й оцінювання навчальних досягнень учнів.

Завдання модуля:

систематизувати знання щодо:

- сутності понять педагогічної діагностики;
- сучасних підходів до процесу оцінювання;
- сутності та специфіки застосування тестування як технології вимірювання;

сформуванню вмінь (навички):

- структурувати навчальний матеріал відповідно до навчальних цілей
- розробляти дидактичні тести для внутрішнього оцінювання

навчальних досягнень учнів і підготовки їх до зовнішнього незалежного оцінювання;

- розробляти набори завдань (вимірників) внутрішнього оцінювання навчальних досягнень учнів за заданими показниками з основних предметів навчального плану школи;

розвинути установки до:

- організації навчання вчителів у системі методичної роботи школи щодо використання тестових технологій у практичній діяльності.

Очікувані навчальні результати:

знання:

- сутності педагогічної діагностики й оцінювання якості навчальних досягнень учнів;
- тестування як технології педагогічного вимірювання;

уміння (навички):

- структурувати навчальний матеріал відповідно до навчальних цілей та розробляти дидактичні тести для внутрішнього оцінювання навчальних досягнень учнів і підготовки їх до зовнішнього незалежного оцінювання;
- використовувати тестові технології в період проведення моніторингових досліджень;

розвинути установки до:

- організації навчання вчителів у системі методичної роботи школи щодо використання тестових технологій у практичній діяльності.

Тема 2.1. Теоретичні основи тестування (1 год.)

Тестологія як наука і практика. Історія розвитку тестування. Тест як ефективний засіб педагогічного контролю. Види тестування. Класифікація тестів.

Тема 2.2. Створення якісного тесту (2 год.)

Зміст і конструювання тесту. Якість тесту. Постановка мети та її класифікація. Етапи конкретизації результатів навчання. Планування змісту. Специфікація тесту. Класифікація тестових завдань. Складання, апробація та коригування тестових завдань. Дидактичні та технологічні вимоги до оцінки якості тестових завдань. Оцінювання складності тестових завдань. Технічні дефекти тестових завдань.

Тема 2.3. Упровадження тестування у навчальний процес (2 год.)

Методичне забезпечення проведення шкільного тестування. Інструктивні матеріали до тестів. Використання тестових завдань на різних етапах навчального процесу (з досвіду вчителів). Особливості впровадження сучасних інформаційних технологій та комп'ютерного тестування у навчально-виховний процес. Можливості електронної програми «Знайка» щодо перевірки й оцінювання тестових завдань.

Тема 2.4. Система зовнішнього незалежного оцінювання та запровадження її в регіоні (1 год.)

Нормативно-правове забезпечення зовнішнього незалежного оцінювання. Система зовнішнього незалежного оцінювання у світі. Особливості підготовки та проведення зовнішнього незалежного оцінювання в Україні. Розробка та апробація моделей зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх навчальних закладів в межах регіону. Шляхи вдосконалення технологічних аспектів зовнішнього незалежного оцінювання.

3. Самостійна робота

Мета: шляхом самоосвіти розширити знання з питань компетентнісного підходу до здійснення педагогічних вимірювань і оцінювання, моніторингу якості освіти, тестування, процедури зовнішнього незалежного оцінювання.

Завдання:

- опрацювати рекомендовану літературу;
- виокремити питання, які потребують додаткової консультації;
- виконати практичні завдання, спрямовані на набуття вмінь і навичок компетентного управління об'єктами моніторингових досліджень; створення дидактичних тестів, здійснення підготовки учнів і вчителів до процедури зовнішнього незалежного оцінювання.

Очікувані результати:

знання:

- системи зовнішнього незалежного оцінювання у світі;
- історії становлення механізмів вимірювання й оцінювання;
- кваліметрії освіти;

уміння (навички):

- проводити самооцінювання та самотестування з навчального матеріалу спецкурсу;
- розвивати критичне мислення щодо використання в управлінській діяльності здобутих знань і вмінь.

4. Дистанційний курс

Мета: підвищення ефективності професійної підготовки педагогічних працівників за допомогою сучасних інформаційних технологій, індивідуалізація навчання з урахуванням наявних теоретичних знань та практичних навичок слухачів.

Завдання:

- надати консультаційну допомогу слухачам за потребами;
- оцінити якість тестових (навчальних) завдань різних форматів;
- перевірити якість тестів, виконаних слухачами.

Установка на

- розвиток здатності слухачів до самонавчання, самооцінювання і самовдосконалення.

5. Залікова та підсумкова робота

Мета: підбити підсумки навчання за програмою спецкурсу.

Завдання: провести оцінювання навчальних досягнень слухачів.

Форми контролю

Навчальні результати слухачів у межах модулів оцінюються на основі:

- виконання практичних завдань;
- участі у семінарських заняттях;
- підсумкового очного контролю у формі тесту та захисту індивідуальних творчих робіт.

Максимальна кількість балів за вивчення всього курсу – 100.

Прохідний бал – 60.

Розподіл балів

№	Види навчальної діяльності	Розподіл балів				
		Модуль 1	Модуль 2	Підсумковий контроль	Усього	
1	Практичні роботи	4	3		7	
2	Семінарські заняття	2	1		3	
3	Захист творчих робіт, тестування			10	80	90
Усього		6	4	10	80	100

Діагностична карта ефективності викладання спецкурсу

№	Складові	Оцінка в балах на початку спецкурсу					Оцінка в балах на кінець спецкурсу				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.	Якість освіти як об'єкт вимірювання та управління										
2.	Тестування як психолого-педагогічний засіб оцінювання якості навчальних досягнень учнів										
4.	Ваші побажання	<hr/> <hr/> <hr/>									

Залікова робота

до спецкурсу очно-дистанційної форми “Компетентнісний підхід до педагогічних вимірювань та управління якістю освіти”

Інструмент вимірювання: тест.

Призначення:

тест сприяє визначити рівень професійної компетентності слухача курсів підвищення кваліфікації з питань педагогічного вимірювання та управління якістю освіти.

Ціль:

тест використовується з метою підсумкового контролю.

Що вимірюємо:

рівень знань з питань педагогічного вимірювання та управління якістю освіти.

Інструкція.

1. Тест включає 31 тестове завдання.
2. Відповідайте на кожне тестове завдання тільки після того, як Ви уважно прочитали та зрозуміли завдання.
3. За кожну правильну відповідь закритих тестових завдань Ви отримаєте один бал, відкриті тестові завдання оцінюються 10 балами.
4. Намагайтеся відповісти на всі тестові завдання.
5. Відповіді записуйте у таблицю.
6. Ваш результат залежатиме від загальної кількості правильних відповідей.
7. Результат виконання (заповнену таблицю) та інформацію про себе подати до лабораторії-центру ЗНО та моніторингу якості освіти за електронною адресою: monitoring-test@ukr.net.

Т Е С Т

1. Предметом правового регулювання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітнього навчального закладу, перехід до проведення вступних випробувань до ВНЗ через зовнішнє стандартизоване оцінювання є:

- А. Закон України «Про вищу освіту».
- Б. Закон України «Про освіту».
- В. Постанови Кабінету Міністрів України від 25.08.04 за №1095; від 31.12.05 за №1312.
- Г. Національна доктрина розвитку освіти в Україні .

2. Укажіть, що таке „моніторинг” в освіті?

- А. Нестандартна інформаційна система, яка дозволяє тривалий час відстежувати будь-які об'єкти або явища педагогічної діяльності.
- Б. Аналіз освітньої системи.
- В. Багатовимірна концепція, яка охоплює всі функції та види діяльності в освіті.
- Г. Систематичний облік і контроль.

3. Ви були присутні на уроці вчителя з метою експертної оцінки ведення ним уроку. Виявили такі недоліки:

- не реалізував заплановану мету на уроці;
- нераціонально використав час.

Відмітьте, в якій з нижче поданих видів діяльності вчителя необхідно шукати проблему?

- А. Оволодіння знаннями.

- Б. Упровадження інноваційної педагогічної діяльності.
- В. Творчість учителя.
- Г. Психологічні знання.

4. Визначте вид контролю, за допомогою якого визнали б дійсний стан навчальних досягнень учнів.

- А. Попередньому.
- Б. Поточному.
- В. Періодичному.
- Г. Заключному.

5. Відділ освіти провів моніторинг методичної роботи, яка здійснювалася у навчальному закладі, і визначив високий її рівень результативності. Укажіть, що найбільше слугувало, на Вашу думку, такому висновку.

- А. Цілі та завдання методичної роботи.
- Б. Новації в системі методичної роботи.
- В. Планова діяльність колективу РМК (ММК).
- Г. Задоволення запитів педагогічних працівників у навчальному закладі.

6. Відмітьте, що є інструментом проведення моніторингу рівня навчальних досягнень учнів.

- А. Державні освітні стандарти.
- Б. Результати успішності учнів.
- В. Збірники статистичної інформації.
- Г. Тести.

7. Знайдіть технічний недолік тестового завдання, створеного вчителем. Умова: «Позначте рік, у якому об'єдналися Галицьке та Волинське князівства в єдину державу:

А. 1171;   Б. 1205;   В. 1199;   Г. 1185. »

- А. Умова ТЗ складна.
- Б. Варіанти відповідей подвійні.
- В. Нелогічний порядок варіантів відповідей.
- Г. Стилiстична неоднорiднiсть варіантів відповідей.

8. Назвіть складові моніторингу, дослідження якого базується на комплексному підході.

- А. Ресурсна категорія; категорія процесу; категорія результатів.
- Б. Дошкільна освіта; початкова освіта; середня освіта; вища освіта.
- В. Освітній процес; якість освітніх послуг; якість освітніх досягнень.
- Г. Індивідуальний рівень, локальний рівень, муніципальний рівень.

9. Назвіть етапи проведення моніторингових досліджень.

- А. Цілепокладання та планування дослідження; розроблення вимірникового інструментарію; проведення дослідження; збір та опрацювання результатів; аналіз та інтерпретація результатів дослідження.

Б. Шкільний (або внутрішкільний) рівень; районний, обласний (регіональний) рівень, національний (загальнодержавний) рівень; міжнародний рівень.

В. Системи освіти; процеси; діяльність; явища.

Г. Визначення рівня компетентностей учня, вчителя, керівника закладу.

10. Укажіть, які з запропонованих категорій є невід'ємними складовими кожного етапу процесу оцінювання?

А. Валідність та надійність.

Б. Об'єктивність та точність.

В. Надійність та об'єктивність.

Г. Валідність і точність.

11. Визначте сутність поняття «тестування».

А. Інструмент вимірювання.

Б. Засіб оцінювання.

В. Метод вимірювання.

Г. Напрямок діагностики.

12. Віднайдіть серед запропонованих варіантів визначення, яке ідентифікує суть валідного тесту.

А. „Результати правильні”.

Б. „Результати чіткі”.

В. „Результати об'єктивні”.

Г. „Результати високі”.

13. Яка з поданих форм перевірки знань НЕ відповідає критеріям об'єктивності, надійності та валідності?

А. Тестування.

Б. Письмова форма перевірки знань або письмова робота.

В. Усна форма перевірки знань або усне опитування.

Г. Співбесіда.

14. Визначте, за якою ознакою тести поділяються на:

- тести з відкритими тестовими завданнями;

- тести з закритими тестовими завданнями?

А. За рівнем уніфікації (стандартизації).

Б. За формою тестування.

В. За довжиною тесту.

Г. За видом тестового завдання.

15. Названі методи є важливими для визначення рівня професійної компетентності педагогічних кадрів.

Укажіть, без якого НЕМОЖЛИВО одержати об'єктивну інформацію?

А. Самоаналіз.

- Б. Педагогічне спостереження.
В. Аналіз результатів педагогічної діяльності, тестування.
Г. Проведення атестації.
- 16. Визначте формат тестового завдання за поданою структурою:**
- умова завдання (ситуаційна задача);
- ввідне запитання;
- 4 – 5 варіантів відповіді, один з яких є правильним.
А. Формат А.
Б. Формат Н.
В. Формат Х.
Г. Логічні пари.
- 17. Укажіть крок, який НЕ стосується етапу підготовки до самооцінювання діяльності навчального закладу.**
А. Огляд школи.
Б. Вступна розмова з директором – узгодження термінів і умов.
В. Підготовка графіка досліджень.
Г. Навчання тих, хто проводить анкетування.
- 18. За якими критеріями оцінювання есе було винесено аргументи:**
1. Порушена структурна цілісність.
2. Відсутня оцінка подій, які подано в тестовому завданні.
А. Орфографічні помилки.
Б. Синтаксичні помилки.
В. Неправильне використання мовних конструкцій.
Г. Помилки в аргументації.
- 19. Назвіть етап, що НЕ входить до процедури самооцінювання?**
А. Підготовка до самооцінювання.
Б. Удосконалення рівня компетентності керівника ЗНЗ.
В. Проведення дослідження.
Г. Опрацювання й аналіз висновків.
Д. Презентація звіту.
- 20. Модель керування НЕ впливає на:**
А. Механізм забезпечення якості.
Б. Розроблення навчального плану.
В. Стиль керівництва керівника закладу.
Г. Підготовку вчителів.
- 21. Укажіть цілі проведення самооцінювання.**
А. Привернення уваги громади до проблем розвитку школи.
Б. Виявлення сильних і слабких сторін розвитку школи.
В. Отримання фактичного матеріалу для конструктивного обговорення в середовищі педагогів, батьків, учнів.
Г. Контроль за діяльністю адміністрації школи.

22. Відмітьте принципи, на основі яких функціонує система моніторингу.

- А. Систематичності.
- Б. Прогностичності результатів обстеження.
- В. Контрольованості діяльності суб'єктів системи освіти.
- Г. Комплексності.

23. Якісний педагогічний тест структурований за трьома рівнями складності. Віднайдіть три критерії оцінки тестових завдань даного тесту.

- А. Уміння віднаходити різні способи вирішення навчальних задач і творчо розв'язувати завдання.
- Б. Знання основних категорій і понять навчального матеріалу.
- В. Уміння обґрунтувати взаємозв'язок між основними компонентами навчального матеріалу.
- Г. Використання основних понять і категорій навчального матеріалу при розв'язанні конкретних завдань.

24. Ідентифікуйте критерії якості методу вимірювання.

- А. Мінімізація впливу суб'єктивних факторів.
- Б. Ступінь стійкості результатів.
- В. Відповідність того, що вимірюється даним методом, тому, що він має вимірювати.
- Г. Мінімальна помилка.

- 1. Валідність.
- 2. Об'єктивність.
- 3. Надійність.
- 4. Точність.

	1
	2
	3
	4

25. Установіть відповідність між прикладами формального оцінювання та видом (формою) завдання.

- А. Питання тестового завдання з математики, яке містить схему, кілька прикладів розв'язання та варіант оцінювання.
- Б. У ході роботи (географія) створюється буклет для екскурсійної прогулянки вздовж частин узбережжя у південній Англії.
- В. Написання есе з англійської мови за запропонованою темою з поданою схемою оцінювання.
- Г. Розкриття певної теми (запитання) у вигляді відповідної логічно побудованої структури.

- 1. Письмове завдання.
- 2. Завдання на розв'язання задачі.
- 3. Дослідження.
- 4. Завдання на презентацію.

	1
	2
	3
	4

26. Установіть відповідність між основними категоріями процесу вимірювання рівня знань та їхніми назвами.

- А. Категорія, яка визначає, яким чином здійснюється визначення показника, що вимірюється.
- Б. Категорія, яка визначає, за допомогою чого відбувається вимірювання.
- В. Категорія, що визначає, як відбувається вимірювання.
- Г. Категорія, що визначає, як виміряна величина набуває кількісного визначення.

- 1. Процедура вимірювання.
- 2. Метод вимірювання.
- 3. Інструментарій вимірювання.
- 4. Процедура оцінювання.

	1
	2
	3
	4

27. Установіть відповідність між видами контролю та їхніми характеристиками.

- А. Покликаний після вивчення розділів навчальної програми перевірити, оцінити і скоригувати засвоєння певної системи знань, навичок і вмінь.
- Б. Здійснюється наприкінці навчального року з метою обліку успішності кожного учня за рік.
- В. Є обліком успішності учнів наприкінці навчальної чверті.
- Г. Здійснюється перед вивченням нового матеріалу для з'ясування якості опорних знань, навичок і вмінь з метою їх актуалізації та корекції, встановлення необхідних внутріпредметних і міжпредметних зв'язків.
- Д. Здійснюється у процесі вивчення нового матеріалу для з'ясування якості засвоєння учнями знань, навичок і вмінь з метою їх корекції.

- 1. Попередній.
- 2. Поточний.
- 3. Періодичний.
- 4. Підсумковий.
- 5. Заключний.

	1
	2
	3
	4
	5

28. Установіть відповідність між рівнями(цілями) когнітивної (пізнавальної) сфери та їхніми ознаками .

- А. Знання. 1. Уміння використати вивчений матеріал у нових ситуаціях.
- Б. Розуміння. 2. Запам'ятовування попередньо вивченого матеріалу.
- В. Застосування. 3. Уміння розчленити ціле на складові елементи.
- Г. Аналіз. 4. Уміння створити ціле з частин.
- Д. Синтез. 5. Розуміння смислу вивченого матеріалу.
- Е. Оцінювання. 6. Уміння визначити цінність та придатність певних засобів для досягнення певної мети.

	1
	2
	3
	4
	5
	6

29. Установіть послідовність етапів вироблення управлінського рішення на рівні ЗНЗ щодо поліпшення якості освіти за результатами моніторингового дослідження.

- А. Розробити та здійснити заходи, визначити зміст і терміни виконавців, щодо проведення моніторингового дослідження.
- Б. Визначити переваги й недоліки кожної рекомендації, враховуючи фінансові, трудові, часові та інші витрати.
- В. Визначити показники та критерії для вимірювання та оцінювання величину впливу кожного з цих факторів.
- Г. Розробити рекомендації, визначити способи усунення або зменшення негативного впливу виявлених факторів дослідження.
- Д. Усвідомлення керівником та формулювання проблеми, яка потребує спеціального вивчення.
- Е. Обрати одну з рекомендацій як найбільш прийнятну та впроваджувати її послідовно, чітко дотримуючись вироблених вимог та періодично відстежуючи зміни.
- Є. Формування переліку зовнішніх та внутрішніх чинників, що можуть чинити вплив на дану проблему.

1	2	3	4	5	6	7	8

30. Продовжіть речення: словами у відповідній граматичній формі «Стандартизації тесту передуює тестування, яке називається...»

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

31. Продовжіть речення словами у відповідній граматичній формі: «Педагогічні тести досягнень, тести порівняння або тести відбору класифіковані за співвідношенням з ...»

										,									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ПІБ учасника тестування	
Район/місто	
Навчальний заклад	
Посада	
Стаж роботи на керівній посаді	
Фах	

Питання	Варіант відповідей	Бали
1		1
2		1
3		1
4		1
5		1
6		1
7		1
8		1
9		1
10		1
11		1
12		1
13		1
14		1
15		1
16		1
17		1
18		1
19		1
20		1
21		1
		1
		1
22		1
		1
		1
23		1
		1
		1
24	1	1
	2	1
	3	1
	4	1
25	1	1
	2	1
	3	1
	4	1
26	1	1
	2	1
	3	1
27	1	1
	2	1
	3	1
	4	1
28	1	1
	2	1
	3	1
	4	1
	5	1
	6	1
29	1	1
	2	1
	3	1
	4	1
	5	1
	6	1
	7	1
	8	1
30		10
31		10
Загальна сума балів:		

Обробка результатів.

• За результатами тестування визначається рівень професійної компетентності, теоретичний та практичний рівень знань і вмінь слухача спецкурсу.

• У тестових завданнях за номерами 1-29 за кожну правильну відповідь нараховується один бал. За правильну відповідь відкритих тестових завдань за номерами 30,31 – 10 балів. Неправильна відповідь позначається 0 балів.

Критерії оцінювання:

Високий рівень професійної компетентності

ВР – 62 – 80

Достатній рівень ДР – 41 – 61

Середній рівень СР – 20 – 40

Низький рівень НР – 0 – 19

Високий рівень професійної компетентності. Слухач характеризується високим рівнем професійної компетентності. Має високий теоретичний та практичний рівень знань і вмінь. Він вдало використовує знання на практиці. Має високі досягнення в організації роботи з питань тестування і проведення моніторингових досліджень.

Достатній рівень – Слухач характеризується достатнім рівнем професійної компетентності. Має достатній теоретичний та практичний рівень знань і вмінь. Має стабільність у наданні практичної допомоги з питань тестування та проведення моніторингових досліджень.

Середній рівень – слухач характеризується низьким рівнем професійної компетентності. Має недостатній теоретичний та практичний рівень знань і вмінь. Є певні сумніви щодо використання знань на практиці. Він не завжди здатен надати практичну допомогу з питань упровадження тестування та проведення моніторингових досліджень.

Низький рівень – слухач характеризується недопустимим рівнем професійної компетентності. Слабка науково-теоретична база знань і вмінь. Не здатен до здійснення моніторингових досліджень на рівні навчального закладу та надання допомоги своїм колегам з визначених питань.

Дякуємо за співпрацю!

3. Створення тестів з навчальних дисциплін:

- тест для поточного тестування;
- тест для підсумкового тестування.

4. Створення тестових завдань різних форматів:

- тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді;

- тестові завдання множинного вибору;
- тестові завдання з категорії логічних пар.

Додаток 2

Н.М.Гладка,
завідувач лабораторії розвитку освіти та
педагогічних інновацій ЧОПОПП

Управлінська культура науково-методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів

(Програма спецкурсу для використання у системі неперервного підвищення кваліфікації директорів загальноосвітніх навчальних закладів та заступників директорів із навчально-виховної роботи)

Пояснювальна записка

Програму спецкурсу розроблено відповідно до положень Національної доктрини розвитку освіти та Законів України „Про освіту” (1996 р.), „Про загальну середню освіту” (1999 р.), Постанови спільного засідання колегії Міністерства освіти і науки України і Президії Академії педагогічних наук України „Про концепцію загальної середньої освіти” № 12/5-2 від 22.11.2001 р. та інших документів, що забезпечують нормативно-правову базу діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та закладів післядипломної освіти України.

Соціально-технологічні виклики суспільства, особливості розвитку національної освіти і культури, зростання ролі особистості, розвиток сучасних педагогічних технологій потребують створення таких умов, які б сприяли підвищенню педагогічної компетентності педагогічних працівників через систему управлінської науково-методичної культури, що є основою якісного зростання педагогічної майстерності та культури педагогічних кадрів як пріоритетної умови підвищення якості освітніх послуг.

Професійну культуру керівника ЗНЗ складають педагогічна та управлінська. Педагогічна культура виявляється у системі професійних знань і вмінь, особистісних якостей, мотивів і цінностей, які реалізуються у різноманітних видах професійної діяльності та спілкування педагога. Управлінська культура керівника ЗНЗ є інтегральною якістю особистості, яка складається із взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів: когнітивно-операційного (система управлінських знань і вмінь), особистісного (система професійних та особистісних якостей), мотиваційно-ціннісного (система мотивів та цінностей управлінської діяльності) та характеризується видами (політичний, правовий, адміністративний, менеджерський, організаційний, соціально-психологічний, інформаційний, комунікативний, економічний) і рівнями сформованості (високий, середній, низький).

Метою спецкурсу є формування у слухачів методологічної та теоретичної компетентності щодо якості і ефективності управлінської науково-методичної культури загальноосвітніх навчальних закладів.

Завдання спецкурсу:

1. Ознайомити слухачів:
  - із рівнями сформованості управлінської культури керівників і педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів;
  - критеріями оптимального якісного функціонування й ефективності системи управлінської науково-методичної культури;
2. Розглянути схему структури формування управлінської науково-методичної культури загальноосвітніх навчальних закладів.
3. Розробити індивідуальну програму розвитку педагогічного працівника у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Особливості викладання: спецкурс (18годин) рекомендовано викладати на курсах підвищення кваліфікації директорів загальноосвітніх навчальних закладів та заступників директорів із навчально-виховної роботи.

Навчально-тематичний план

№	Назва теми	Кількість годин	
		Лекційні	Практичні
1.	Вступ. Проблема якості і ефективності управлінської науково-методичної культури загальноосвітніх навчальних закладів	2	
2.	Три рівні сформованості управлінської культури керівників і педагогів ЗНЗ	2	
3.	Управлінська культура науково-методичної роботи – цілісна система діяльності керівників ЗНЗ і педагогів	2	
4.	Орієнтовні критерії оптимального якісного функціонування й ефективності системи управлінської науково-методичної культури	2	2
5.	Самоосвіта як основна форма підвищення особистої культури та кваліфікації педагогічних кадрів		2
6.	Складання структури формування управлінської науково-методичної культури ЗНЗ		2
7.	Впровадження моделі розвитку управлінської культури керівника ЗНЗ	2	2
		10	8
	Всього: 18 годин		

Зміст курсу

	Назва і зміст теми	Очікувані результати
1.	Вступ. Проблема якості і ефективності управлінської науково-методичної культури загальноосвітніх навчальних закладів	Слухачі курсів повинні усвідомити необхідність проведення моніторингових обстежень управлінської культури науково-методичної діяльності педагогічних кадрів
2.	Три рівні сформованості управлінської культури керівників і педагогів ЗНЗ	Слухачі курсів повинні уміти виділяти рівні сформованості управлінської культури
3.	Управлінська культура науково-методичної роботи – цілісна система діяльності керівників ЗНЗ і педагогів	Слухачі курсів повинні усвідомити , що управлінська культура науково-методичної роботи це цілісна система діяльності керівників ЗНЗ і педагогів, що базується на досягненнях педагогічної науки і культури, перспективного педагогічного досвіду та визначається за різними параметрами, є однією із характеристик особистостей керівників та педагогів ЗНЗ
4.	Орієнтовні критерії оптимального якісного функціонування й ефективності системи управлінської науково-методичної культури: - оптимальне визначення мети і завдань; - висока інформаційна насиченість змісту; - вибір оптимальних форм і методів, адекватних сучасній меті і змісту управлінської культури; - високий рівень організації управлінської науково-методичної культури	Слухачі курсів повинні уявити показники названих критеріїв, засвоїти основні концепції перебудови й оновлення діяльності навчальних закладів (Передбачається проведення активної форми роботи із слухачами - круглий стіл, семінар, рольова гра тощо)
5.	Самоосвіта як основна форма підвищення особистої культури та кваліфікації педагогічних кадрів. Шкільний методичний кабінет та його роль як творчої лабораторії для вчителів та учнів	Слухачі курсів повинні усвідомити , що самоосвіта – одна із індивідуальних форм методичної роботи - сприяє підвищенню фахової майстерності педагога, повинні вміти скласти індивідуальний план професійного самовдосконалення. (Передбачається проведення практичного заняття на базі кращих шкільних методичних кабінетів області)
6.	Формування управлінської науково-методичної культури ЗНЗ	Слухачі курсів повинні вміти змодельовати основні складові кожної із форм системи науково-методичної роботи ЗНЗ та елементи збагачення їх педагогічною культурою. (Передбачається проведення практичного заняття «Складання схеми та структури формування управлінської науково-методичної культури ЗНЗ»)
7.	Модель розвитку управлінської культури керівника ЗНЗ	Слухачі курсів повинні вміти розробити індивідуальну програму розвитку у міжкурсний період підвищення кваліфікації

Література

1. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм методів управлінської діяльності школи: Монографія.— К.: Логос, 1998.— 140с.
2. Даниленко Л.І. Інноваційна освітня діяльність // Директор школи.- 1998.- № 18(30).
3. Жерносек І.П. Критерії якісної і ефективної управлінської культури науково-методичної роботи ЗНЗ // Завуч. – 2009. - № 15-16.
4. Королюк С.В. Розвиток управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу в процесі підвищення кваліфікації : Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / АПН України; Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти. — К., 2005. — 238арк. : табл. — Бібліогр.: арк. 175-197.

О.А.Бондаренко,

завідуюча лабораторії – центру зовнішнього
незалежного оцінювання та моніторингу
якості освіти

Тестові технології – інноваційний крок до оцінки якості навчальних досягнень учнів

Учитель... може виховувати і навчати доти,
допоки сам працює над своїм
вихованням і освітою

К. Д. Ушинський

Як світове співтовариство, так і Україна визнали якість освіти головним пріоритетом розвитку суспільства у ХХІ столітті, що, в свою чергу, спонукало до переорієнтації процесу навчання на розвиток особистості учня, його вмінь самостійно оволодівати новими знаннями, формування функціональних, мотиваційних та соціальних компетентностей. Також повинні змінюватися підходи до оцінювання результатів навчальних досягнень учнів як складової навчального процесу. Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, суть якого полягає у діагностиці успіху, досягнень учнів, з'ясуванні прогалин у їхніх знаннях, своєчасному корегуванні навчально-виховного процесу, а не констатації невдач.

Визначення рівня навчальних досягнень учнів є особливо важливим, тому що навчальна діяльність у кінцевому підсумку повинна не просто дати людині суму знань, умінь та навичок, а сформувати її компетентність як загальну здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Про ці орієнтири зазначено у "Загальних критеріях оцінювання навчальних досягнень у системі загальної середньої освіти", виданих Міністерством освіти і науки України [1].

Отже, компетентність, як інтегрований результат навчальної діяльності

учнів, формується передусім на основі опанування змісту загальної середньої освіти. Виявити рівень такого опанування покликане оцінювання.

Оцінювання – це процес установлення рівня навчальних досягнень учня (учениці) в оволодінні змістом предмета, вміннями та навичками відповідно до вимог навчальних програм.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів є знання, вміння та навички, досвід творчої діяльності учнів, досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів мають ураховуватися:

- характеристики відповіді учня: цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;
- якість знань: осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- ступінь сформованості загальнонавчальних та предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень.

Ці вимоги покладено в основу чотирьох рівнів навчальних досягнень учнів: *початкового, середнього, достатнього, високого*.

Особливої актуальності набуває питання пошуку досконалих методів вимірювання та оцінювання рівня навченості учня, що ґрунтуються на нових підходах подання об'єктивної інформації. Саме тому сьогодні набуває надзвичайної актуальності використання тестових технологій при вимірюванні рівня навчальних досягнень учнів як одного з інноваційних методів, що дає можливість об'єктивізувати процес вимірювання, забезпечити оперативний зворотний зв'язок, проаналізувати динаміку успіху кожної дитини та своєчасно скоординувати навчальний процес. Проаналізувавши наукові праці та здійснивши порівняльний аналіз методів вимірювання рівня навчальних компетентностей, які використовуються в сучасній педагогіці (усне опитування, письмова робота, інтерв'ю та тестування), з'ясували, що саме тестування найбільше відповідає критеріям якості при визначенні рівня теоретичних знань, умінь і навичок учнів. Об'єктивне оцінювання навчальних досягнень учнів шляхом тестування сприяє їхній більш активній трудовій та пізнавальній діяльності. А що ж дає вчителю? Педагоги, які використовують у своїй практиці тестові технології, зазначають, що тестування допомагає вирішувати цілий ряд завдань навчання і виховання школярів, а саме:

- зекономити час за рахунок ущільненого опитування учнів;
- визначити не тільки рівень знань кожного з учнів, а й систему їхньої підготовки;
- здійснити контроль навчального процесу на кожному занятті;
- автоматизувати навчальний процес за індивідуальними програмами на

основі використання ІКТ;

- здійснити індивідуальний підхід до кожного учня, тощо.

Без сумніву, особистісні показники розвитку кожного конкретного учня є головними показниками якості педагогічної діяльності, а від того, який учитель прийде до навчального закладу, як і чого буде навчати дитину, залежить, якого фахівця в майбутньому матиме суспільство. Сучасна школа вимагає учителя, який володіє не лише високою професійною компетентністю і педагогічним мисленням, але й здатний творчо вирішувати найскладніші педагогічні завдання, оперативно приймати рішення і знаходити оптимальні шляхи їх розв'язання, систематично займатися самоосвітою, постійно працювати над підвищенням рівня компетентності, впровадженням інноваційних технологій.

Останнім часом для об'єктивного оцінювання якості навчальних досягнень учнів учителі все частіше почали використовувати тестування. Застосування його як методу вимірювання призвело до створення великої кількості різноманітних тестів. Проте виникло ряд проблем: багато тестових завдань не відповідають основним психометричним характеристикам, що, на нашу думку, призводить до зниження рівня об'єктивності оцінювання. Оскільки тестові технології – інноваційні технології, то вчителі повинні компетентно володіти інструментарієм педагогічного оцінювання, знати основні принципи та правила побудови якісного тесту та вміти його створювати. Лабораторією-центром зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти з 2004 року розроблено та впроваджено у програму лекційно-практичного модуля «Основи педагогічного оцінювання», навчання за якою сприяло набуттю певних знань і вмінь у створенні тестових завдань, укладанні якісного тесту, віднаходженні дефектів у тестових завданнях та їх корегування. З 2004 року пройшли підвищення кваліфікації різні категорії педагогічних працівників з вищезазначених питань (рис. 2).

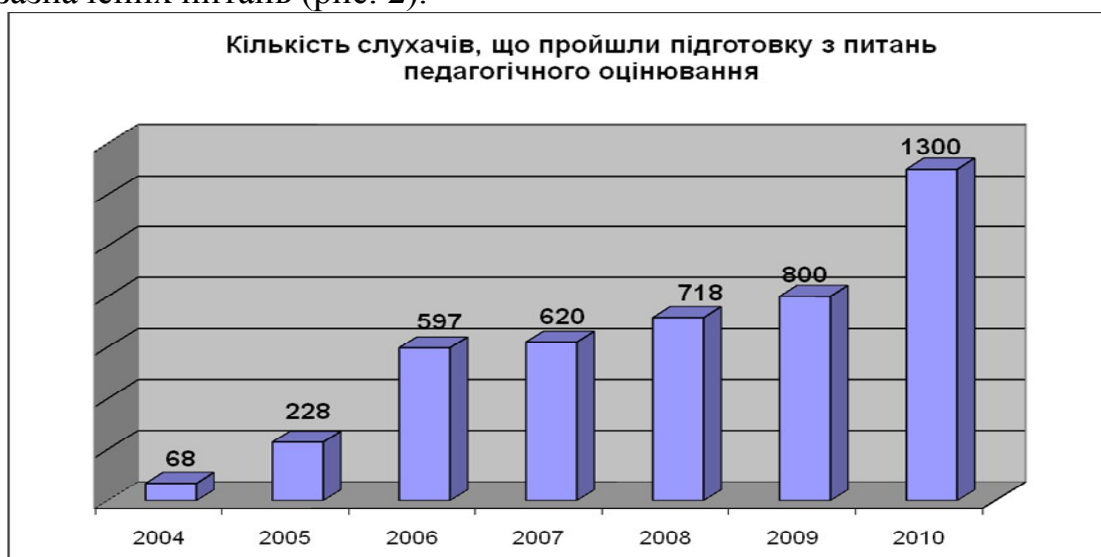

Рис. 2. Кількість слухачів, що пройшли підготовку з питань педагогічного оцінювання

Реалізація програми здійснюється покроково. На початковому етапі викладачі удосконалюють теоретичні знання з основ педагогічного оцінювання. Потім знайомляться з типологією тестових завдань, навчаються визначати мету

тестування, здійснюють відбір або самостійно розробляють тестові завдання, враховуючи головні вимоги – відповідність меті навчання, високий ступінь валідності, багатоваріантність тощо. На заняттях навчаються віднаходити дефектні та коригувати їх, визначати час, правила тестування та систему його оцінювання, встановлювати вагу тестових завдань та інтерпретувати систему балів за тест у різні шкали оцінювання. Вчителі засвоюють методику формування педагогічних тестів різного виду контролю. Наступним етапом є закріплення матеріалу на практиці у вигляді ділових ігор з використанням комп'ютерних програм. Це дає змогу підвищити рівень зацікавленості вчителів щодо застосування на практиці тестових технологій із використанням ІКТ.

Безперечно, тільки правильно складений тест дає можливість повністю відповідати сучасним цілям навчання й освіти. Практика показала, що багато отсвітян мають певні труднощі в розробці таких тестів та їх правильному методичному застосуванні. Тому подаємо рекомендації у вигляді алгоритмів, презентацій, методичних порад та консультацій. Наприклад, із питань укладання якісного тесту:

- структура тесту залежить від мети тестової перевірки знань. Поки у суспільстві існує хибна думка, що тести дозволяють перевірити лише репродуктивні знання. Це пов'язано із поверхневим ознайомленням із тестовими технологіями. Насправді, правильно розроблені тестові завдання дають можливість перевірити не лише початкові, репродуктивні знання предмету, а й когнітивні уміння на рівнях: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання (класифікація навчальних цілей за Блумом). Завдання добираються залежно від того, що хоче перевірити вчитель, який рівень дослідити.
- Рівень «знання» – це найпростіший рівень засвоєння предмета, оскільки перевіряє базові знання учнів з дисципліни (факти, поняття, процеси тощо). Але здійснювати складні види пізнавальної роботи учні зможуть лише оволодівши глибокими знаннями та відповідними вміннями. Під час оцінювання цього рівня від учнів очікується: вміння пригадати основні поняття, закономірності; володіння термінологією, фактами, поняттями; уміння узагальнювати, обирати відповідний науковий матеріал.
- Завдання для оцінювання рівня «застосування» добираються або складаються таким чином, щоб учні виявили вміння застосовувати знання і розуміння понять у стандартних ситуаціях. Ці завдання дозволяють перевірити уміння учнів порівнювати, протиставляти й класифікувати, тлумачити наукову інформацію, а також використовувати своє розуміння наукових понять і принципів для знаходження рішення.
- Завдання рівнів «аналізу», «синтезу», «оцінювання» дозволяють перевірити: вміння, які потрібні при розв'язанні складних нестандартних задач та багаторівневих завдань; здатність аналізувати проблему, добирати принципи, які слід використати при вирішенні завдання; уміння вибирати та застосовувати відповідні

рівняння, формули; спроможність зробити висновки на основі наукових даних і фактів; розуміння причини та наслідку дослідження; здатність оцінювати й приймати відповідні рішення тощо.

- Завдання у тесті та відведений час на їх розв'язання повинні відповідати віковим особливостям учнів. При доборі варіантів завдань учителеві слід робити їх рівноцінними. Завдання повинні формулюватися чітко, без зайвої інформації та деталізації. Бажано, щоб запитання починалося дієсловами: «Укажіть», «Зазначте», «Віднайдіть», «Установіть» тощо, які чітко вказують дію та налаштовують учнів на її виконання.
- До варіантів відповідей слід включати дистрактори (неправильні варіанти), які є вірогідними, наближеними до правильних і являють собою найпоширеніші помилки при відповідях на подібні завдання. Такий підхід унеможливорює просте відгадування учнями правильної відповіді та дозволяє глибше перевірити рівень навчальних досягнень. Щодо кількості варіантів відповідей, то більшість науковців-практиків радять учням 10-11 класів пропонувати 4-5 варіантів відповідей, учням 7-9 класів – 4 варіанти. При визначенні рівня складності завдань використовують поширений у світовій практиці принцип – повністю правильно розв'язати весь набір тестів повинно близько 5 відсотків учнів класу. Щодо визначення часу, то на виконання кожного завдання закритого типу з вибором однієї правильної відповіді відводиться орієнтовно до 1 хвилини. На розв'язання завдань, встановлення відповідностей та визначення послідовності – близько 1,5-2 хвилини. На думку вчителів-практиків, учням 7-9 класів доцільно формувати контрольний тест із 25-30 завдань на 35-40 хвилин уроку, учням 10-11 класів – із 35-40 завдань.
- Якщо вчитель ставить за мету визначити рівень засвоєння учнями попередньо вивченого матеріалу, то можна використовувати міні-тести із 6-12 тестових завдань на 7-15 хвилин уроку.
- Слід пам'ятати, що один і той самий навчальний прийом може як допомагати, так і шкодити. Головна проблема – у наявності чи відсутності педагогічного такту, того відчуття міри, що дозволяє вчителю в кожному конкретному випадку обирати оптимальний варіант рішення. Тому ми радимо використовувати різноманітні методи педагогічного оцінювання і не перевантажувати учнів постійним тестуванням.
- Варто наголосити про складність завдання тесту – характеристика завдання тесту, що відображає статистичний рівень розв'язуваності в даній вибірці стандартизації. Показником складності тестового завдання є частка вибірки випробуваних, які розв'язали чи не розв'язали дане завдання. Наприклад, якщо лише 16-20 %

випробуваних виконали завдання, його можна вважати складним для даної вибірки, якщо 80-84 % – легким. Підбір завдань за показниками складності важливий для успішного використання тестів. Так, при підборі надто складних тестових завдань валідність і надійність тесту різко зменшуються. Надто прості тестові завдання призведуть до одноманітності тесту та його неефективності.

Усі вищезазначені рекомендації спрямовані на єдину загальну вимогу: тест повинен бути якісним і давати якнайточнішу інформацію про рівень навчальних досягнень учнів.

Дистанційна форма співпраці з учителями у міжтестастійний період сприяє поглибити знання вчителів щодо створення різних форм завдань, узяти участь у моніторингових дослідженнях, різноманітних проектах та експериментальних роботах. Узагальнені матеріали направляються до друку у всеукраїнські видавництва та на педагогічні конкурси і фестивалі.

Отже, для якісного впровадження у навчальний процес тестування, як об'єктивного методу педагогічного оцінювання, обов'язковим є його систематичність, уписаність у загальну структуру уроку і продуманість методів його використання протягом усього навчального року (не тільки під час проведення тематичної атестації, а й на уроках вивчення та закріплення нового матеріалу), що буде гарним тренінгом для школярів, призвичаюватиме їх до виконання завдань такого типу. Першорядну роль в ефективному освоєнні учнями тестових технологій відіграє успішне оволодіння ними навчальної програми, неодмінне здійснення аналізу результатів навчання, з'ясування типових помилок, яких припускаються учні, та визначення шляхів їх усунення. Такий підхід є інноваційним кроком до успішної оцінки якості навчальних досягнень учнів.

Література

1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. Затверджені Наказом МОН № 371 від 05.05.2008 року : інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – Київ. – №7. – 2007 р.
2. Майоров А. Н. Теория и практика создания тестов для системы образования / А. Н. Майоров. – М. : Народное образование, 2000 – 352 с.
3. Малихін А. Тести у навчальному процесі сучасної школи / А. Малихін // Рідна школа. – 2001. – № 8.
4. Методичні рекомендації з організації тестового контролю освітньо-професійної підготовки вчителя. – Тернопіль: видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 100 с.
5. Тестові технології в педагогічній діяльності викладачів теоретичної підготовки: Порадник на допомогу молодому викладачеві / упоряд. Т. М. Черемісова. – Режим доступу до журн. : <http://www.vpu9.kr.ua>.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПОПП
Зам. № 1106 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1